

YHTEINEN HYVÄ – YHTEINEN ASIA

Yhteistyön kehittäminen Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja
Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön välillä

Teija Tuomela

Opinnäytetyö, Syksy 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Itä, Pieksämäen yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonia ja nuorisotyö

Sosionomi (ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Tuomela, Teija. YHTEINEN HYVÄ – YHTEINEN ASIA. Yhteistyön kehittäminen Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön välillä. Pieksämäki, syksy 2010, 74 sivua, 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, DIAK Itä, Pieksämäki, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonia ja kristillinen kasvatus, sosionomi (ylempi AMK).

Opinnäytetyö käsittelee yhteistyötä ja sen kehittämistä sosiaalityön ja diakoniatyön välillä, toimintaympäristö on Etelä-Savolainen Mäntyharjun kunta ja Mäntyharjun evankelis-luterilainen seurakunta. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia yhteistyöstä on ollut aiemmin, millaista yhteistyötä toivottaisiin ja mitkä olisivat mahdollisia esteitä yhteistyölle.

Tutkimusaineisto koottiin haastattelemalla sosiaalityön ja diakoniatyön työntekijöitä. Haastatteluihin osallistui 13 henkilöä. Haastattelut osittain nauhoitettiin ja osittain kirjoitettiin muistiin. Lisäksi aineistoa syntyi yhteisessä yhteistyöpalaverissa, johon osallistui 8 henkilöä. Tuotoksena yhteistyöpalaverista syntyi yhteistoimintamalli molempien organisaatioiden käyttöön. Haastattelut ja yhteistyöpalaveri toteutettiin kesän ja syksyn 2010 aikana. Opinnäytetyö on toimintatutkimus.

Yhteistyötä on tutkittu aiemminkin useissa eri tutkimuksissa. Tässä opinnäytetyössä käytettiin teoriaosuudessa lakitekstejä, aiempia tutkimuksia sekä muuta sosiaalityötä, diakoniatyötä ja yhteistyötä käsittelevää kirjallisuutta.

Yhteistyö koettiin merkitykselliseksi ja tärkeäksi. Haastatteluissa tuli ilmi, että toisten työtä ei tunneta kovinkaan hyvin, joka on vaikeuttanut aiemmin yhteistyötä. Opinnäytetyön merkitys työelämälle on toisen työn ja toimintatapojen tuntemaan oppimisessa ja henkilöiden keskenään tutuiksi tulemisessa. Yhteistyö on helpompaa, kun tietää toisen organisaation työntekijät sekä heidän tapansa tehdä työtä ja mahdollisuutensa osallistua asioiden hoitamiseen, eli yhteistyön tekemiseen.

Tärkeimmät yhteistyöehdotukset olivat yhteiset kotikäynnit, työnohjaukselliset keskustelut ja yhteiset tapahtumat, sekä avoimet keskustelut asiakkaiden asioista asiakkaan itse osallistuu tai ainakin antaessa luvan. Esteeksi yhteistyölle löytyi vain kaksi seikkaa. Toinen oli asiakkaan ehdoton kieltäminen yhteistyön tekemisestä ja toinen oli asiakkaan seurakuntavastaisuus ja sitä kautta myös yhteistyön kieltäminen.

Asiasanat: asiakas, sosiaalityö, diakoniatyö, yhteistyö, teemahaastattelu, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Tuomela, Teija THE MUTUAL GOOD ? THE

MUTUAL CAUSE The improvement of

operations between the Social Services of Mäntyharju Municipality and Mäntyharju Congregation's Diaconia Work.

74 p., 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Autum 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.

The thesis deals with the co-operation and the improvement between social services of the city and welfare work of the congregation. The frame of reference is the City of Mäntyharju and the Evangelical Lutheran Congregation of Mäntyharju. The purpose was to find out the experiences of the previous teamwork, what kind of co-operation was looked forward, and what were the possible barriers to the co- operation.

The research material was compiled by interviews of social workers and welfare workers. 13 people participated in the interviews, which were partially taped and written down. In addition, some material was gathered from a collaborate meeting with one person. As a result arose a co-operation model for the use of both organisations. The interviews and the collaborate meeting were executed during the summer and fall 2010. This thesis is a action research.

Collaboration has been researched before in several studies. Legal documents, previous research, and other literature that deals with the co-operation with the social work of the city and welfare work of the congregation have been used in a theory section of the thesis.

The collaboration was found relevant and important. During the interviews came out that the workers were not familiar with each others work duties, and the co-operation has been difficult in the past. The importance of the thesis to the working life is to learn to get to know the duties and working methods of other municipal and deacon officials, and getting them to know each other better. The collaboration is easier when you know the employees and the working methods of the other organisation, and enable teamwork.

The most important co-operation methods were house calls, conversations between workers, active events together, and open conversation of the issues of the clients, either they were present or if they gave their permission when absent. There were only two hindrances for the co-operation. Either the total rejection of the co-operation, or the client was against organized religion.

Keywords:Customer, Social Work, Diaconia Work of the Congregation, Co-Operation, Theme Interviews, Qualitative Research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 KUNNAN JA SEURAKUNNAN YHTEISTYÖTÄ KÄSITTELEVIÄ TUTKIMUKSIA	10
3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAUSTA	19
3.1 Mäntyharjun kunta.....	19
3.2 Mäntyharjun seurakunta	20
3.3 Mäntyharjun kunnan ja Mäntyharjun seurakunnan tulevaisuuden haasteita	21
4 KUNNAN JA SEURAKUNNAN YHTEISTYÖ	23
4.1 Moniammatillinen yhteistyö	25
4.2 Sosiaalityön ja diakoniatyön yhtymäkohtia ja eriävyyksiä	27
5 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	31
5.1 Sosiaalityö.....	31
5.2 Diakoniatyö.....	33
5.3 Asiakas.....	36
5.3.1 Asiakkaan profiili	37
5.3.2 Asiakaslähtöisyys ja asiakkaan etu	39
6 LAKI SOSIAALI- JA DIAKONIAITYÖN MÄÄRITTÄJÄNÄ.....	41
6.1 Sosiaalityötä koskevat lait ja asetukset.....	41
6.2 Diakoniatyön määrittäjät	44
7 TUTKIMUSTEHTÄVÄT, -TAVOITTEET JA -KYSYMYKSET.....	46
8 TUTKIMUSMENETELMÄT, TOTEUTUS JA AIKATAULUT	48
8.1 Haastattelu	49
8.2 Havainnointi	50
9 TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET	52
10 TUTKIMUKSEN TULOKSET	53
10.1 Haastateltavat.....	54
10.2 Haastateltavien taustatiedot	54
10.3 Haastateltavien työtehtävät nykyisin	54

10.4 Haastateltavien kokemuksia yhteistyöstä sosiaali- ja diakoniatyön välillä	56
10.5 Yhteistyökumppanin ammatillinen tunteminen.....	59
10.6 Työtilanteita, joihin yhteistyötä toivotaan	60
10.7 Yhteistyön mahdottomuus	62
10.8 Yhteistyöseminaari	62
11 POHDINTA	65
LÄHTEET.....	69
LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Suomi kuuluu Euroopan Unioniin. EU:n vuoden 2010 teema on köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjuminen. Teemavuoden tavoitteena on tunnustaa köyhyydessä elävien ja syrjäytyneiden ihmisten oikeus ihmisarvoiseen elämään ja osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan, korostaa kaikkien vastuuta köyhyyden ja syrjäytymisen torjunnassa, edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vahvistaa eri viranomaisten sitoutumista sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Jokaisessa EU-maassa on oma tapansa toteuttaa teemavuotta, jonka tavoitteet on sovitettu maan tilanteisiin ja tarpeisiin. Suomessa pääaiheeksi on valittu osallisuus ja yhteenkuuluvuus. Teemavuoden aiheilla halutaan edistää osallisuutta ja sen ymmärtämistä, edistää tasa-vertaisuutta ja resurssien oikeudenmukaista jakoa sekä poistaa osallisuuden sosiaalisia ja kulttuurisia esteitä. Puheenvuoro annetaan köyhille ja syrjäytyneille sekä heidän kanssaan työskenteleville vapaaehtoistyöntekijöille, järjestöille ja sosiaalityöntekijöille. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Euroopan unioni on yksi maailman vauraimmista alueista, mutta sen kansalaisista 17 prosentilla on niin rajalliset resurssit, etteivät heidän varansa riitä edes perustarpeisiin. Tällaisessa viitekehyksessä sosiaalityön ja diakoniatyön merkitys ja profiili nousee esille EU:n tasollakin. Vaikka sosiaali- ja terveysministeriö ei seurakuntaa ja sen diakoniatyötä nostakaan köyhyydestä ja vähäosaisuudesta puhuttaessa keskiöön, käsittelen tässä opinnäytetyössä nimenomaan sosiaali- ja diakoniatyön yhteistyötä köyhyyden ja sosiaalisen eriarvoisuuden poistamisessa asiakkaan edun mukaisesti ja asiakkaan hyödyksi. Hyvinvointipalveluiden järjestäminen kuuluu lain puitteissa kunnille. Kunnissa on eroja, toteuttamismallit ovat erilaisia. Kunnissa on solmittu kumppanuussopimuksia ja muita yhteistyökuvioita palvelujen takaamiseksi. Yritykset ja kolmas sektori voivat olla täydentämässä kuntien palveluja ja lisätä asiakkaille valinnanmahdollisuuksia. Sosiaalipalveluista noin kolmasosa on

muiden, kuin julkisen tahon tuottamia palveluja. Antti Lemmetyinen on ennustanut, että vuoteen 2015 mennessä osuus on jo 40 %. (Hiilamo, Kangas, Manderbacka, Mattila-Wiro, Niemelä & Vuorenkoski 2010, 16.)

Jokainen asiakas on yksilö, tässä opinnäytetyössä pyritään maalaamaan asiakkaasta tietyllä tavalla yleinen kuva. Sosiaalityössä ja diakoniatyössä kohdataan ihmisiä, joiden elämänhallinta on jostain syystä vaikeutunut. Syrjäytyminen tai syrjäytymisvaarassa oleminen on tuttua asiakkaiden elämäntilanteiden kautta molempien tahojen työntekijöille.

Silloin, kun resurssit ovat pienet, mutta työn tarve suuri, on eri toimijoiden välinen yhteistyö tärkeää. Tässä opinnäytetyössä selvitän sosiaalityön ja diakoniatyön välisen yhteistyön kehittämistä asiakkaiden hyödyksi ja vähien resurssien mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön ottamiseksi. Toinen tämän opinnäytetyön tavoite on auttaa eri sektoreiden työntekijöitä ymmärtämään toistensa työtä, työtapoja ja mahdollisuuksia ja näin ollen lisäämään yhteistyötä organisaatioiden välillä. Kaikki sosiaalityötä ja diakoniatyötä tekevät ihmiset ovat erilaisia ja heidän tapansa tehdä työtä on erilainen, tehdäänhän työtä omalla persoonalla, ainoalla työkalulla, joka on käytössä. Tämän opinnäytetyön aihe nousee tutkijan omasta työelämästä. Tutkija on ollut Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyöntekijänä yli kahdeksan vuotta ja on törmännyt omassa työssään erilaisiin tilanteisiin, joissa yhteistyötä olisi ollut hyvä tehdä asiakkaan parhaaksi, mutta syystä tai toisesta se ei ole onnistunut. Koko tutkimuksen ajan tekijällä on ollut tietynlainen rooliristiriita tutkittavan asian vuoksi. Tutkijan roolia on yritetty kuitenkin pitää koko ajan kirkkaana mielessä.

Keskiössä ja kaikkein tärkeimpänä hyötyjänä tämän opinnäytetyön annista on asiakas. Sillä ei ole asiakkaalle väliä, kuka auttajan palkan maksaa, vain sillä on merkitystä, että tarvittavaa apua saa ja se on oikein mitoitettua ja kohdennettua. Tämä yhteistyön tutkiminen ja sen kehittäminen tapahtuu Etelä-Savolaisessa Mäntyharjun kunnassa. Tulokset ja konkreettiset yhteistyömenetelmät ovat siirrettävissä suoraan muihinkin pieniin maaseutukuntiin, joissa työtavat, tuttuus ja asiakkaiden määrä ja ongelmat ovat samantyyppisiä. Maaseudulla yh-

teistyön merkitys on korostuneempaa kuin kaupungeissa resurssien, määrärahojen ja toimijoiden vähäisyyden vuoksi.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tutkia sosiaalityön ja diakoniatyön yhteistyön edellytyksiä ja esteitä. Yhteistyön kehittäminen on tällaisessa taloudellisessa tilanteessa ollessamme ensiarvoisen tärkeää, sillä laman syvetessä asiakkaiden ongelmat, taloudellinen hätä ja kaikinpuolinen turvattomuus tulee lisääntymään. Toisaalta myös määrärahoja toimintaan niin sosiaali- kuin diakoniatyössäkin tullaan vähentämään tai ei ainakaan lisätä. Tämä yhtälö on haaste kaikille osapuolille ja näen ainoaksi ratkaisuksi yhteistyön kehittämisen.

Tässä opinnäytetyössä sosiaalityöllä tarkoitetaan Mäntyharjun kunnan perusturvalautakunnan alaista sosiaalityötä ja diakoniatyöllä tarkoitetaan Mäntyharjun evankelisluterilaisen seurakunnan diakoniatyötä.

Tämä opinnäytetyö on toimintatutkimus jonka tarkoituksena on tutkia Mäntyharjussa aiemmin tehtyä yhteistyötä sosiaali- ja diakoniatyön välillä. Samalla tämä opinnäytetyö on myös kehittämistehtävä, jonka tarkoituksena on kehittää yhteistyötä edelleen jo olemassa olevan yhteistyön lisäksi Mäntyharjun sosiaali- ja diakoniatyön välillä.

2 KUNNAN JA SEURAKUNNAN YHTEISTYÖTÄ KÄSITTELEVIÄ TUTKIMUKSIA

Katja Suominen (2008) on tutkinut tutkinnon sosionomi (ylempi AMK) opinnäytetyössään Diakonia-ammattikorkeakoululle Turun kaupungin alueella tapahtuvaa yhteistyötä keskitetyen taloudelliseen avustamiseen. Lisäksi hän kysyi teemahaastattelun avulla molemmilta osapuolilta ajatuksia siitä, mitä toisen työhön kuuluu ja millaiseksi hän näkee tämän roolin auttamisen kentässä. Tutkimuksen perusteella tutkijalle syntyi kuva, että sosiaalityöntekijät ohjaavat asiakkaita diakoniatyöntekijän vastaanotolle tilanteissa, joissa itse katsovat, että olisi perusteltua avustaa asiakasta, mutta normit ja ohjeistukset eivät anna siihen mahdollisuutta. Sosiaalityöntekijät ajattelivat, että diakoniatyö ei ole kolmannen sektorin työtä, vaan puolivirallista, sosiaalityötä täydentävää työtä. Täydentävää työtä sosiaalityöntekijät määrittivät taloudelliseksi avustamiseksi, käytännön elämässä tukemiseksi ja asiakkaan elämäntilanteen näkemistä erilaisesta näkökulmasta. Tutkimuksen johtopäätöksissä tutkija toteaa, että diakoniatyön tulee pohtia omaa rooliaan ammatillisena toimijana erityisesti taloudellisen avustamisen kysymyksissä. Edelleen hän toteaa, että eri toimijoiden välistä kumppanuutta tulisi kehittää siihen suuntaan, että molempien toimijaosapuolten ammattitaito tulisi parhaiten käytetyksi asiakkaiden hyödyksi. Yhteistyön tulisi olla ennen kaikkea suunnitelmallista, silloin se mahdollistaisi ongelmakohtiin puuttumisen yhdessä.

Suomisen tutkimuksessa kävi ilmi, että yhteistyö on melko pitkälti diakoniatyöntekijöiden aktiivisuuden varassa. Myös diakoniatyöntekijän persoona vaikutti yhteistyöhön ja sen onnistumiseen. Suominen ottaa tutkimuksessaan esille myös Iivarin ja Karjalaisen (1999) tekemän tutkimuksen, jonka mukaan sosiaalityöntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden keskinäinen luottamus vaikuttaa yhteistyöhön, jota voi olla vain rajallinen määrä. Tällainen yhteistyö perustuu työntekijöiden väliseen tuttuuteen järjestelmällisen yhteistyön sijasta. (Suominen 2008.)

Opinnäytetyössään sosionomi (AMK) opinnoissa Jari Rissanen (2008) tutki Lahden Lau-
neen alueen sosiaalityön ja diakoniatyön yhteistyötä kyselylomakkeen avulla. Hän kysyi
molempien tahojen työntekijöiltä kyselylomakkeella aiemmin tapahtuneesta yhteistyöstä
sekä millaista yhteistyötä tulevaisuudessa toivottaisiin. Vastausten perusteella tutkija toteaa,
että yhteistyötä on ollut olemassa, se ei ole ollut kovin aktiivista ja suunnitelmallista, vaan
on keskittynyt pääasiassa yksittäisiin työtehtäviin ja tapahtumiin. Yhteistyö on koettu pää-
asiallisesti hyväksi ja sille koettiin olevan tarvetta monissa työtehtävissä. Moniammatilli-
nen yhteistyö on haasteellista ja avointa keskustelua työn sisällöistä, käytännöistä ja työn-
tekijöiden rooleista tulee käydä. Yhteistyön onnistumiselle on tärkeää sitoutuminen ja yh-
teistyöhön osallistuvien ammatillinen arvostaminen. Parhaimmillaan yhteistyö johtaa asi-
akkaan parempaan ja kokonaisvaltaisempaan auttamiseen.

Rissanen listaa yhteistyön kokemuksia ja toteaa, että taloudellinen avustaminen on yleisin
yhteistyön muoto. Myös lastensuojeluun liittyvissä asioissa on yhteistyötä ollut, samoin
asumiseen liittyvissä asioissa. Moniongelmaisten henkilöiden asioiden selvittämiseksi on
järjestetty verkostotapaamisia. Myös leiritointia on ollut yhdessä toteuttaen, muun muas-
sa yksinhuoltajaprojektin tiimoilta. (Rissanen 2008.)

Valdemar Kallunki (2010) on tehnyt teologian tohtorin väitöstudiumin aiheesta Yhteis-
työtä herätyskristillisen ja kansankirkollisen jännitteessä – uskonnollinen ja yhteiskunnalli-
nen toimikenttä kuntayhteistyössä. Työ sivuaa omaa aiheitani melko paljon. Hän tarkasteli
kuntien ja seurakuntien yhteistyötä maallisen ja uskonnollisen instituution vuorovaikutuk-
sena. Tutkimuskysymyksensä hän on pilkkonut pienempiin alakysymyksiin. Pääkysymyk-
senä olivat mitkä ovat organisaatioiden toimintakenttien suhteet ja vuorovaikutus yhteis-
työodotuksissa ja toteutuneen yhteistyön suuntautumisessa? Alakysymyksiä oli Mikä on
seurakuntien toimintaa tukevan konservatiivisen resaklarisaation ja kuntien toimintaa tuke-
van liberaalin laaja-alaistamisen sekä organisaatioiden roolien hyväksyntä diakonia- ja kun-
ta-aineistoissa? Kuinka eriytyneitä tai toisiaan tukevia ovat konservatiiviseen resaklarisaa-
tion ja liberaaliin laaja-alaistamiseen liittyvät yhteistyöodotukset seurakunta- ja kunta-
aineistossa? Miten diakonian ja kuntien toteutunut yhteistyö suuntautuu suhteessa liberaa-

liin laaja-alaistamiseen ja konservatiiviseen resakralisaatioon sekä organisaatioiden rooleihin?

Kallungin tutkimuksen mukaan yhteistyö on koettu merkityksekkääksi. Lisäksi hänen tutkimuksensa paljasti yhteistyön syvyyden olevan merkityksellistä. Organisaatioiden yhteinen tehtävien hyväksyntä tukee yhteistyötä, samoin toisten työtapojen ymmärtäminen. Riskinä yhteistyöllä on tutkimuksen mukaan diakoniatyön joutuminen kuntien toiminnan täydentäjiksi. (Kallunki 2010.)

Yhteistyön suuntautuminen oli Kallungin tutkimuksen yksi kiinnostava löytö. Hän jakaa diakonian kahteen osa-alueeseen; perinteiseen ja sosiaaliseen diakoniaan. Sosiaalisen diakonian yhteistyö on ollut vähäisempää, kuin perinteisen diakonian ja kuntien välinen yhteistyö. Tämä selittyy sillä, että perinteisen diakonian vahvempi uskonnollinen ja seurakunnallinen rooli merkitsee vähäisempää kilpailuasetelmaa suhteessa kuntien palveluihin. Sosiaalisen diakonian kuntayhteistyö edustaa kaikkeen hätään tarttuvaa diakonian sosiaalista työtä, kun taas perinteisen diakonian kuntayhteistyö liittyy diakonian evankelioivaan, vanhuspainotteiseen ja sairaanhoitoon kytkeytyvään hengelliseen työhön. (Kallunki 2010.)

Jari Helminen (2005) on toimittanut kirjan Hyvinvoinnin rakentajat. Näkökulmia hyvinvointityön ja sen edellyttämän ammatillisen osaamisen kehittämistarpeisiin Uudellamaalla. Kirja on Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu ja se pohjaa samannimiseen projektiin. Hyvinvoinnin rakentajat artikkelikokoelma on laaja, mukana on päivähoitoa, kotipalvelua, opiskelijahuoltoa, lastensuojelua, aikuissosiaalityötä, päihdetyötä, mielenterveystyötä ja vammais- ja vanhuspalvelutyötä käsitteleviä osa-alueita. Lisäksi käsiteltäviin aiheisiin kuuluu julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin yhteistyö.

Sosiaalialalla, kuten diakonia-alallakin on vaarana ja tulevaisuuteen vaikuttavana uhkakuvana työhön käytettävissä olevat taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit. Säästöt ja leikkaukset yhä tiukkenevassa taloudellisessa tilanteessa ovat arkipäivää. Talouden ollessa

tiukalla se näkyy käytännössä monella tavalla ihmisten arjessa. Muun muassa säästetään henkilöstön määrässä; jätetään virkoja täyttämättä, sijaisten palkkauskiellot ja ylityökiellot sekä määräaikaiset työsuhteet vaikuttavat suoraan niin työntekijöiden, kuin asiakkaidenkin arkeen. Lisäksi säästöjä haettaessa säästetään henkilöstön laadun parantamisessa eli leikataan koulutusmäärärahoja, ei päästetä henkilöstöä työnohjaukseen ja jätetään mahdollisten sijaisten perehdyttäminen kunnolla hoitamatta. Organisaatiotasollakin säästöt näkyvät muun muassa johtamistehtävien kasaantumisenä. Osansa säästötoimenpiteistä saa aina myös asiakas, välillisesti, mutta myös välittömästi. Muun muassa asiakkaiden vastaanottamisen määrää on karsittu. (Helminen 2005, 251.)

Verkosto- ja muukin yhteistyö näyttää lisääntyvän koko ajan. Asiakkaiden kohtaamiseen varattu aika jää lyhyeksi, koska verkostoissa on paljon toimijoita ja verkostoja on paljon, ne vievät aikaa perustyöltä eli asiakkaiden kohtaamiselta. Pahimmillaan työntekijöillä on kokemus, että yhteistyö ei enää helpota omaa työtä, vaan lisää omaa työtä. Yhteistyössä pitäisi syntyä uuden oppimista ja oman osaamisen vahvistumista sekä asiakastyön helpottumista, eikä lisätä entisestäänkin suurta työmäärää. (Helminen 2005, 259.)

Lea Rättyä on tehnyt vuonna 2009 väitöskirjan aiheesta Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla ja analysoida diakoniatyöntekijöiden käsityksiä työnsä sisällöstä ja yhteiskunnallisten muutosten tuomista haasteista diakoniatyölle. Edelleen tutkimuksen tavoitteena oli tuoda esille diakoniatyön omaleimaisuutta suhteessa muuhun auttamis- ja hoitotyöhön ja toisaalta etsiä mahdollisuuksia yhteisöllisempään ja yhteiskunnallisesti vaikuttavampaan työhön. Väitöstiedotteessa todetaan, että diakoniatyöntekijät kohtaavat työssään monenlaista yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin liittyvää yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tasolla ilmenevää pahoinvointia. Diakoniatyöntekijöillä on halua vaikuttaa ja puuttua yhteiskunnallisiin epäkohtiin, muun muassa asumiseen, julkisissa palveluissa ilmeneviin puutuksiin, ihmisten eriarvoisuuden lisääntymiseen ja arvojen muutokseen yhteiskunnassa. (Kuopion yliopisto.)

Tutkimuksen tuloksista ilmeni diakoniatyöntekijöiden tekemästä yhteistyöstä, että se painottui ryhmätoimintaan, osallisuuden tukemiseen, tiedollisen tuen antamiseen ja seurakunnan sanoman edustamiseen. Diakoniatyöntekijät tekevät laaja-alaista yhteistyötä monien eri toimijoiden kanssa. He ovat olleet sillanrakentajina ihmisten, eri tahojen ja yhteisöjen välillä. Diakoniatyön tavoitteena on etsiä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen terveyttä ja hyvinvointia monilla erilaisilla työtavoilla. Tutkimusta varten haastatellut diakoniatyöntekijät ovat kertoneet työnsä olevan sidoksissa yhteiskunnalliseen muutokseen ja muutosten aiheuttamiin alueellisiin ja paikallisiin muutoksiin. Työn kehittäminen vaatii yhteisvastuun lisäämistä, yhteisöllisyyden vahvistamista sekä yhteistyön kehittämistä. (Kuopion yliopisto.)

Lea Rättyän tutkimuksen päätuloksina oli havainnot yhteiskunnan rakenteellisista tekijöistä, jotka diakoniatyöntekijöiden mukaan aiheuttivat ihmisille pahoinvointia. Hän jakoi tulokset pienempiin pääryhmiin. Työhön liittyvät epäkohdat eli työttömyys ja sen vaikutukset sekä tuen puute työttömyystilanteessa ovat pahoinvointia aiheuttavia tekijöitä, samoin eläkejärjestelmän heikkous. Perhe-elämään liittyvät vaikeudet ovat myös pahoinvointia aiheuttavia tekijöitä, muun muassa avioerot ja kaikenlaiset ongelmat perheissä. Asumiseen liittyviä ongelmia on monilla ja niistä seuraa monenlaisia vaikeuksia. Etenkin asumisen kalleus ja asunnottomuus lisäävät huonovointisuutta yhteiskunnassa. Nykyinen yhteiskunta asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan, rikkaat rikastuu ja köyhät köyhtyy periaatteella. Siitä seuraa paljon vaikeuksia ihmisten arkeen, muun muassa taloudellisia vaikeuksia on hyvin monilla ja yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen ja osattomuus ovat usein seurausta toimeentulo-ongelmista. Pahoinvointia aiheuttavia tekijöitä on myös yhteiskunnassa vallalla oleva arvojen muuttuminen; taloudelliset arvot korostuu ja henkiset ja moraaliset arvot vähenee. Yhteiskunta ja sen arvot kovenevat koko ajan.

Vuonna 2006 on ilmestynyt Kirkkohallituksen julkaisema Elina Juntusen, Henrietta Grönlundin ja Heikki Hiilamon Viimeisellä luukulla tutkimus, jossa on selvitetty diakoniatyön roolia julkisen sosiaalityön rinnalla. Artikkelissa Diakoniatyö hyvinvointivaltion mittarina Henrietta Grönlund ja Heikki Hiilamo kuvaavat diakoniatyötä reaktioherkäksi ja uusiin tilanteisiin sopeutuvaksi. Yhteiskunnan tasolla ruokapankkityö, ylivelkaantuneiden autta-

minen ja työttömien oikeuksien puolustaminen ovat antaneet diakoniasta dynaamisen kuvan. Diakoniassa tätä tulkitaan niin, että asiakkaat ovat pudonneet kaikkien yhteiskunnan turvaverkkojen läpi ja asiakkaiden ongelmissa kuvastuvat sosiaaliset riskit, joita ei yhteiskunnan taholta olla pystytty torjumaan. Diakoniatyö on viimeinen luokku, josta asiakas voi apua saada. Diakoniatyöntekijät kohtaavat aina asiakkaat henkilökohtaisesti ja asiakkaan elämäntilannetta pyritään kokonaisvaltaisesti tarkastelemaan sekä auttamaan. Periaate viimeisellä luukulla on, että asiakas on käyttänyt kaikki yhteiskunnan tarjoamat avut ennen diakonian apua. (Juntunen, Grönlund & Hiilamo 30–50.)

Samassa artikkelissa esitellään myös samannimisen tutkimuksen tutkimustulokset. Diakonian taloudellinen avustaminen on yhteydessä poliisin tietoon tulleisiin omaisuus ja väkivaltarikoksiin sekä sijoitettujen lasten ja nuorten määrään. Sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat ovat yhteydessä vastaanotolla tapahtuvien asiakaskontaktien määrään. Julkisen vallan edustajat pitävät diakoniatyötä merkityksellisenä siksi, että se antaa apua ja mahdollisuuden tulla kohdatuiksi vaikeuksissa oleville ihmisille. Diakoniatyön työmuodot ovat tutkimustulosten mukaan yhteydessä alueelliseen huono-osaisuuteen siinä määrin, että voidaan perustellusti todeta diakoniatyön paikkaavan julkisen avun jättämiä aukkoja. Tutkimuksen tulokset kyseenalaistavat kuvaa suomalaisesta hyvinvointivaltiosta, jossa julkinen valta kantaa yksin vastuun kaikkein eniten avun tarpeessa olevista ihmisistä ja kolmannen sektorin rooli on vain satunnainen ja riippuvainen paikallisista resursseista enemmän kuin julkisen turvan jättämistä aukoista. (Juntunen, Grönlund & Hiilamo 30–50.)

Elina Juntusen artikkelissa Diakoniatyön taloudellinen apu ja viimesijaisen sosiaaliturvan aukot käsitellään diakoniatyöntekijöiden kohtaamia aukkoja sosiaaliturvajärjestelmässä ja millainen on seurakuntadiakonian taloudellisen avun rooli suhteessa asiakkaan ongelmiin ja elämäntilanteeseen. Aineisto on kerätty haastattelemalla 21 avustustyötä tekevää diakoniatyöntekijää. Haastateltavien kertomusten mukaan sosiaalitoimesta on ohjattu asiakkaita diakoniatyöntekijöiden luo, myös muiden tahojen työntekijät, kuten esimerkiksi vuokranantajat ja velkaneuvojat ovat ohjanneet asiakkaita diakoniatyön vastaanotoille. Myös ennalta-

ehkäisevän toimeentulotuen liian vähäinen käyttö oli kaikkien haastateltavien yhteinen kokemus. (Juntunen ym. 72–176.)

Tutkimuksen päätulokset tulevat suoraan diakoniatyöntekijöille tehdyn haastattelututkimuksen kysymyksistä. Ensimmäinen kysytty kysymys: Mitä on diakonian taloudellinen apu ja millä tavalla se näkyy asiakkaan auttamisprosessissa? Vastausten perusteella taloudellinen apu jaettiin aineellisiin, henkisiin ja hengellisiin elementteihin. Aineellinen apu mahdollistaa asiakkaan selviämisen kaikkein vaikeimman taloudellisen tilanteen yli. Vaikeita tilanteita syntyy muun muassa elämäntilanteen muuttuessa tai perusturvan tukien käsitteilyaikojen pitkittyessä. Toinen tutkimustulos tuli kysymyksestä ketkä hakevat taloudellista apua ja miksi? Vastausten perusteella ei voi luoda minkäänlaista asiakkaan prototyyppiä, vaan diakonian asiakkaat ovat hyvin erilaisia ja moninaisia. Asiakaskunta on nuorentunut lamavuosien jälkeen, huono-osaisuuden sukupolvelta toiselle siirtyminen on selkeästi nähtävissä. Syitä taloudellisen avun tarpeelle on myös monia. Perusturvan etuisuuksien viivästyminen ja riittämättömyys olivat yleisimmät syyt. Lisäksi ylivelkaantuminen, elämän erilaiset kriisit ja yllättävät tilanteet aiheuttivat tarvetta taloudelliselle avulle. Asiakkaiden hakiessa viimesijaista toimeentuloturvaa he kohtasivat monenlaisia vaikeuksia. Tällaisia vaikeuksia ilmeni tutkimuksessa muun muassa järjestelmän hitaudessa ja perusturvan matalassa tasossa. Yleistä oli myös asiakkaiden tietämättömyys etuisuuksista. Sosiaalitoimiston henkilökunnan vaikea tavoitettavuus on myös aiheuttanut ongelmia. Viimeisenä kysymyksenä käsiteltiin diakoniatyöntekijöiden pyrkimystä vaikuttaa asiakkaiden perusoikeuden toteutumiseen. Diakoniatyöntekijät olivat usein tarkistaneet mitä laissa ja säädöksissä sanotaan. Vastausten perusteella diakoniatyöntekijät jaettiin kolmeen kategoriaan. ”äänekkäät puolustajat”, ”ahkerat etsijät” ja ”empaattiset rohkaisijat”. Kaikkien kategorioiden yhteisenä tekijänä oli yhteiskunnallisesti vaikuttava toiminta asiakkaan yksilöllisen kohtaamisen, paikallisen yhteistyöverkoston ja alueellisten sosiaalisten ja taloudellisten haasteiden tunnistamiseksi.

Juhani Iivari ja Jouko Karjalainen ovat tutkineet diakonian köyhiä tutkimuksessaan *Diakonian köyhät – epävirallinen apu perusturvan paikkaajana*. Tutkimus on toteutettu haastat-

telemalla 1996–1998 pääkaupunkiseudulla 1148 asiakasta, jotka ovat olleet diakoniatyöntekijöiden tekemän sosiaalityön avun tarpeessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella diakonian asiakaskunnan muutosta, asiakkaiden sosiaalisia taustoja verrattuna väestöön ja toimeentulotuen asiakkaisiin sekä diakonisen avun tarvetta ja – tarjontaa. Tutkimuksen painopisteenä oli diakoniatyöntekijöiden tekemä sosiaalityö ja tavoitteena selvittää diakoniatyössä tapahtunutta muutosta 1990-luvulla ja myös avuntarvitsijoiden perusturvan toimituutta ja tasoa. (Iivari & Karjalainen 1999, 5.)

Tutkimuksessa selvisi, että diakonian avustusasiakkaat ovat suurelta osin samanlaisia (ja samoja), kuin toimeentulotuen asiakkaatkin niin kotitaloustyyppin, kuin toimeentulolähteenkin osalta. Vaikka valtaosa diakonian asiakkaista on turvautunut myös toimeentulotukeen, ei avuntarve ole kuitenkaan poistunut. Tutkimus on haastanut julkisen sektorin ja myös kirkon ja erilaiset avustusjärjestöt miettimään perusturvan korjaamiseen liittyviä asioita. (Iivari & Karjalainen 1999, 6.) Kymmenen vuotta sitten tehdyn tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan ole halutulla tavalla saaneet oleellista muutosta perusturvassa aikaan, vaan samat ongelmat asiakkaiden toimeentulossa ovat olemassa vieläkin. Riittämätön perusturva, hitaasti toimiva organisaatio ja niin edelleen ovat olemassa ja vaikeuttamassa asiakkaiden elämää. Työttömyysturvaa, lapsilisiä ja toimeentulotukea on jonkin verran nostettu, samoin veroprosenttia madallettu, mutta muutokset eivät ole olleet riittäviä, sillä eläminen on kallistunut huomattavasti; vuokrat ovat viime vuosina nousseet huimasti, samoin ruoka on kallistunut. Elämiseen jäävä raha on jopa pienempi, kuin kymmenen vuotta sitten ja näin ollen myös toimeentulovaikeudet ovat lisääntyneet. Toisaalta myös kasvanut työttömyys ja koko maailmassa vaikuttanut lama on vaikeuttanut entisestään pienituloisten asemaa.

Diakoniatyön yhtenä vahvuutena on nähty kyky reagoida nopeasti yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Kolmatta sektoria edustavan diakoniatyön ajatellaan ja on todettukin, löytävän nopeammin uudenlaista hätää ja pahoinvointia, kuin lakeihin ja normeihin perustuvan sosiaalityön. Uusien toimintamuotojen etsiminen korostuu aina talousongelmien edessä. Aiemmin diakoniatyö perustui pitkälti kotikäyntityöhön vanhusten luona. Nykyisin on alettu entistä enemmän kohdata työikäisiä asiakkaita vastaanotoilla. Vastaanotoilla tapahtuvis-

sa kohtaamisissa on alettu myöntää aiempaa yleisemmin taloudellista apua muun muassa ruokaan, vuokratästeihin ja velkojen sovitteluun. (Hiilamo 2010, 7-9.)

3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAUSTA

3.1 Mäntyharjun kunta

Mäntyharju on melko pieni kunta, jossa asukkaita on 6475. Kunnan väestöpohja on vanhusvoittainen; yli 65-vuotiaita on koko kunnan asukkaista 25,9 % ja vastaavasti alle 14-vuotiaita on vain 13,3 %. Väestöennuste vuoteen 2025 kertoo väkiluvun putoavan alle kuuteen tuhanteen ja väestön ikärakenteen tulevan vielä vanhusvoittoisemmaksi, esimerkiksi yli 85-vuotiaita vuonna 2009 oli 196 henkilöä, niin arvio vuoteen 2025 on 332 henkilöä. Työttömyysaste on lähes 10 % ja kouluttamattomia tai vähän koulutettuja on kunnan väestöstä valtaosa, keskiasteen koulutus on yleisin (68,7 % väestöstä) koulutustaso. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on vain 5,4 %. Kunnan taloudellinen tilanne on melko heikko, vaikkakin matkailu ja lukuisat kesämökit (noin 4400 kappaletta) tuovat Mäntyharjuun tuloja. Palveluala on suurin työllistäjä kunnassa. Yli puolet (54,8 %) työpaikoista on palvelualalla. Pinta-alaltaan kunta on laaja, noin 1210 km². Kunnan monet vesistöt vähentävät asuttavissa olevaa pinta-alaa tuntuvasti. Maa-aluetta on noin 981 km². Asukastiheys on 6,6 asukasta neliökilometrillä. (Mäntyharjun kunta.)

Mäntyharjun kunnan toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä kunnanjohtaja kertoo, että yhteiskunnan taloudellinen kehitys oli vuonna 2009 ennätyksellisen heikko. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan suomen bruttokansantuote supistui 7,8 %. Tämä alkoi näkyä myös Mäntyharjussa. Tulokehityksen negatiivisuus kunnassa kohdistui ennen kaikkea verotuloihin. Erityisesti kunnan yhteisöverotulot romahtivat. Talouskehityksen johdosta kunnanhallitus hyväksyi maaliskuussa 2009 talouden sopeuttamisohjelman, jolla pyrittiin hidastamaan ja sopeuttamaan menokasvua. Suurimpana yksittäisenä menoerän nousuna olivat henkilöstömenot sekä ostopalvelut, erityisesti erikoissairaanhoidon menot. Ylijäämää tilinpäätöksessä saatiinkin aikaiseksi, ei niinkään palveluiden leikkaamisella, vaan palvelutuotannon järjeistämällä ja uudistamisella. (Mäntyharjun kunta, tilinpäätös 2009.)

Sosiaalityön määrittäjinä Mäntyharjussa on kunnan perusturvan palvelualueen johtosääntöön määrittämät rajat lakien ja säädösten puitteissa. Perusturvan palvelualueeseen kuuluva sosiaali- ja terveystoimi jakaantuu vastuualueisiin ja – yksiköihin. Vastuualueita ovat hoiva- ja hoitotyö, lääkäri- ja erityispalvelut, suun terveydenhuolto ja sosiaalityö. Sosiaalityön vastuualue sisältää vammaispalvelut, lastensuojelun ja perhetyön, päihdehuollon, toimeentuloturvan, työtoiminnan sekä asumispalvelut. Perusturvapalveluista vastaa johtava lääkäri. Vastuualueen johtajan alaisuudessa ovat vastuuyksiköiden esimiehet ja henkilöstö. Perusturvan alueella toimii johtotiimi. Sen tehtävänä on johtaa, kehittää ja seurata perusturvapalveluiden toimintaa sekä valmistella lautakunnan käsittelyyn menevät asiat. Perusturvalautakunta toimii sosiaali- ja terveystoimen lainsäädännössä tarkoitettuna monijäsenisenä toimielimenä ja käyttää tälle toimielimelle säädettyä ratkaisovaltaa. (Mäntyharjun kunnan hallinnollisia päätöksiä ja johtosääntöjä.)

3.2 Mäntyharjun seurakunta

Seurakunta on luterilaisen tunnustuksen mukaan yhteisö, jossa evankeliumia puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkkolaki luettelee seurakunnan perustehtäviä seuraavasti:

Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus – ja palvelutehtävistä. (Kirkkolaki 4 luku 1 §.)

Seurakunta on jäsentensä muodostama hengellinen yhteisö, jota Jumalan sana ja sakramentit rakentaa. Ne kannattavat jokaista kastettua seurakunnan jäsentä elämässä ja palvelutehtävissä, seurakunta toteuttaa niiden varassa diakoniaa, huolehtii kristillisestä kasvatuksesta ja toteuttaa lähetystehtävää. Seurakunta on myös hallinnollinen yhteisö, jonka organisaatiossa toteutuu työntekijöiden ja luottamushenkilöiden yhdessä johtama toiminta.

Mäntyharjun seurakunnan väkiluku oli vuoden 2009 lopussa 5626 henkeä, vähennystä edelliseen vuoteen oli 84 henkilöä. Vähennys on ollut jo pitkään jokavuotista. Väestön vähenemisen syitä on muuttotappio 14 henkilöä ja kuolleiden ja kastettujen välinen 51: n henkilön ero, kuolleita oli 94 ja kastettuja 43. Työntekijöitä seurakunnassa on noin 20-31, määrä vaihtelee vuodenajan mukaan. Vakituista henkilöstöä on 20.

Diakoniatyötä johtaa diakoniatyön johtokunta, johon kuuluu maallikoista koottuna kahdeksan varsinaista jäsentä, joista yksi toimii puheenjohtajana, sekä kolme varajäsentä. Vakiintuneena käytäntönä on ollut molempien diakoniatyöntekijöiden osallistuminen kokouksiin. Diakoniatyön johtokunta on kirkkoneuvoston, joka puolestaan on kirkkovaltuuston alainen. Diakoniatyöntekijöiden esimiehenä toimii kirkkoherra, joka myös toimii kirkkoneuvoston puheenjohtajana.

3.3 Mäntyharjun kunnan ja Mäntyharjun seurakunnan tulevaisuuden haasteita

Mäntyharjun kunnassa talouteen selvimmin vaikuttava tekijä tulee olemaan sairastavuus- ja huoltosuhdeindeksien heikkeneminen väestön ikääntyessä ja vähentyessä. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa tulisikin uudistaa ja tuottavuutta nostaa rakenteellisin muutoksin. Mäntyharjun kunnan henkilöstö on ollut tiukoilla sijaisten puuttumisen vuoksi. Työ on kuormittavaa ja henkilöstön ikärakenteen on arveltu nostavan poissaolojen määrää entisestään. Tällä saattaa olla vaikutusta kunnan toimintaan ja talouteen tulevina vuosina. (Mäntyharjun kunta, tilinpäätös 2009.)

Sosiaalipalveluiden osalta kunnan sosiaalihuolto pitää sisällään sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut, toimeentulotuen, sosiaaliavustukset ja ohjauksen sekä neuvontatyön sosiaalihuollon ja muun sosiaaliturvan etuisuuksista. Tavoitteena on edistää ja ylläpitää yksityisten henkilöiden, perheen ja yhteisön turvallisuutta ja toimintakykyä. Sosiaalipalvelujen menokasvu on ollut kestävämmän suurta. Toiminta kaipaa rakenteellisia muutoksia. Toi-

meentuloturvan menot ovat kasvaneet toimeentulotuen ja kuntouttavan työtoiminnan osalta. Toimeentulotuen kasvu johtuu kohonneista elinkustannuksista ja toimeentulotuen perusosien noususta. (Mäntyharjun kunta, tilinpäätös 2009.)

Seurakunnan tulevaisuuden kannalta on tärkeä tehtävä vahvistaa seurakunnan jäsenyyttä. Mäntyharjun seurakunnan vahvuus on aktiivisten vapaaehtoisten toimijoiden suuri määrä. Haasteena on tulevaisuudessa löytää uusia vastuunkantajia ikääntyvien vapaaehtoisten tilalle. Taloustilanteesta johtuen ei tulevaisuudessa ole mahdollista palkata uusia viranhaltijoita. Rakennemuutoksista ja väestön ikääntymisestä johtuen diakonian haasteet ovat kasvamassa. Toimintavuoden aikana taloudellinen tilanne on heikentynyt verotulojen pienentymisen ja yleisen taloudellisen taantumien takia sekä metsätulojen pienentymisen vuoksi. (Mäntyharjun seurakunnan toimintakertomus 2009.)

Tulevaisuuteen tähtäävää strategiatyöskentelyä on tehty ja siinä on keskitytty seurakunnan perustehtävän kirkastamiseen. Vain ydintehtävään palaamisella voidaan vastata toimintaympäristöstä nouseviin haasteisiin. Seurakunnan toimintoja on tulevaisuudessa tarkasteltava kriittisesti. Totuttujen perustoimintojen rinnalle tarvitaan uutta avaavaa ja syventävää toimintaa, jollaisella voidaan luoda kasvun ja osallistumisen mahdollisuuksia niille seurakuntalaisille, joiden yhteys seurakuntaan on ohuempi ja jopa vaarassa katketa. Rakennemuutoksista ja väestön ikääntymisestä johtuen diakonian haasteet ovat kasvamassa. (Mäntyharjun seurakunnan toimintakertomus 2009.)

4 KUNNAN JA SEURAKUNNAN YHTEISTYÖ

Kunnat ja seurakunnat ovat koko maan kattava paikallisorganisaatio. Kautta aikain ovat kunnat ja seurakunnat olleet tiukasti sidoksissa toisiinsa. Kuntarakenne on kehittynyt seurakunnallisen jaotuksen pohjalta ja monet nykyisin kunnille kuuluvat tehtävät ovat aiemmin olleet seurakuntien hoidettavina. Esimerkiksi sosiaalihoito on ollut seurakuntien vastuulla vielä 1800 -luvulla. Alun perin köyhäinhoitosta alkaneet kuntien tehtävät ovat myöhemmin laajentuneet niin, että nykyisen hyvinvointiyhteiskunnan palvelut ovat siirtyneet kokonaan kuntien vastuulle. (Taskula 1997, 61–62.)

Kunta on paikallistasolla toimiva itsehallinnollinen julkishallinnon yksikkö, jolla on oma rajattu alue ja väestö. Kunta toimii valtion valvonnassa. Kunta ja valtio yhdessä muodostavat julkisen sektorin, seurakunta on julkishallinnollinen yhteisö. (Alavaikko 2009.)

Kunnan tehtävä on muun muassa huolehtia peruspalveluista, kunnan velvoitteista määrätä monissa laeissa. Kunta on myös poliittinen organisaatio, jonka tavoitteet ja arvot voidaan määrittellä kunnan sisällä. Suomessa on vuoden 2010 alussa ollut 342 kuntaa. Kuntien määrä on vähentynyt paljon. Yksi syy kuntien vähentymiseen tai yhdistymiseen on pienten kuntien vaikeus tuottaa vaadittavia palveluita. (www.wikipedia.fi.)

Kuntaa ja seurakuntaa yhdistävät monenlaiset tekijät, muun muassa kunnan ja seurakunnan rajat ovat yhtenevät. Kaikki seurakuntalaiset ovat kuntalaisia, mutta kaikki kuntalaiset eivät ole seurakuntalaisia. Suomen noin 5,3:sta miljoonasta asukkaasta 79,7 % on evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä. Tässä opinnäyteyössä tarkastellaan Mäntyharjun kuntaa ja Mäntyharjun evankelis-luterilaista seurakuntaa. Mäntyharjun asukkaista 86,9 % on seurakunnan jäseniä. (www.sakasti.evl.fi.)

Kunnilla ja seurakunnilla on samanlaisia työmuotoja. Muun muassa nyt tarkastelussa oleva sosiaalityö ja diakoniatyö ovat hyvin samantyyppisiä töitä, samoin muun muassa nuorisotyötä on molemmilla organisaatioilla. (Alavaikko 2009.)

Jo yhdeksänkymmentäluvun loppupuolelta asti valtio on vähentänyt tuntuvasti kunnille annettavaa tukea, joka on vääjäämättä johtanut siihen, että kunnilla on ollut tarve supistaa toimintojaan. Nämä supistukset jatkuvat edelleen ja näkyvät myös sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kunnat ovat etsineet yhteistyökumppaneita turvatakseen kuntalaisille heidän tarvitsemansa palvelut. Yhteistyökumppaneita on löytynyt erilaisista järjestöistä ja seurakunnista. (Taskula 1997. 63–65.)

Toimeentulotuen varassa eli maassamme 1990-luvun lopulla useita satoja tuhansia ihmisiä. Huipussaan toimeentulotuen saajien määrä oli vuonna 1996, jolloin tukea sai noin 600 tuhatta henkilöä. Vuoteen 2008 mennessä tuen saajien määrä oli lähes puolittunut, toimeentulotuen saajia oli noin 350 tuhatta. Prosentuaalisesti toimeentulotuen varassa eli vuonna 2008 suomalaisista 6,4 % kansalaista. (Toimeentulotukea koskevia tilastoja.)

Pitkäaikaisen laitoshoidon vähentäminen on lisännyt avopalveluiden tarvetta. Kunnilla eivät resurssit riitä palvelemaan kaikkia tuen tarpeessa olevia. Seurakunnilla on mahdollisuutta tukea avopalveluiden tarpeessa olevia, etenkin diakoniatyön ”rinnallakulkemisperiaatteella”. Mielenterveystyö, vanhustyö, perheiden riittämätön kunnallinen tuki, päihdetyö ja niin edelleen sekä erilaisten erityisryhmien ja marginaalissa elävien ihmisten ongelmat ovat haasteita, joiden hoitoon tarvitaan laaja-alaista yhteistyötä ja uusia toimintatapoja, joissa ovat mukana koulut, terveyskeskukset, sosiaalitoimi, poliisi, seurakunnat, järjestöt ja vapaaehtoistyöntekijät. Päävastuun tulee kuitenkin olla edelleen kunnilla, velvoittaahan lakikin kuntia järjestämään palveluja kuntalaisille. (Taskula 1997. 65.)

Kirkkolaisissa luvussa 12 pykälässä 2 määrätään yhteistoiminnasta kunnan kanssa.

Seurakunta tai seurakuntayhtymä voi tekemänsä sopimuksen perusteella huolehtia myös jostakin kunnalle tai kuntainliitolle kuuluvasta tehtävästä. Jos tehtävää hoitamaan perustetaan seurakunnan tai seurakuntayhtymän johtokunta, voidaan sopia, että kunta tai kuntainliitto saa valita siihen jäseniä, kuitenkin enintään puolet. Yhteistoimintaa kunnan tai kuntainliiton kanssa voidaan harjoittaa, kun seurakuntien tehtävä (esimerkiksi diakoniaan kuuluva) mahtuu myös kunnan toimialaan. (Kirkkolaki 12 luku.)

4.1 Moniammatillinen yhteistyö

Kirjassa *Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö* (2008) kuvataan Michael Argyle'n ymmärrystä yhteistyön käsitteestä hyvin laajasti. Hänen mukaansa yhteistyö on työssä yhdessä toimimista koordinoitusti. Yhdessä toimiminen voi tapahtua myös vapaa-ajalla tai sosiaalisissa suhteissa ihmisten välillä. Pääasia kuitenkin on, että toimitaan yhteisten tavoitteiden hyväksi, yhdessä toimiessa on nähtävissä ilo yhdessä tekemiseen ja samalla myös toimijoiden väliset sosiaaliset suhteet vahvistuvat. Kun yhteistyötä tehdään monimutkaisten ja vaikeiden asioiden kanssa, on tärkeää kaikkien toimijoiden yhteinen kieli ja käsitteet, sekä yhteisten vuorovaikutukseen liittyvien sääntöjen selvillä oleminen. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 27.)

Moniammatillinen yhteistyö on nimensä mukaisesti yhteistyötä eri ammattien edustajien kesken. Sitä voidaan kuvata, puhuttaessa erityisesti sosiaalialan asiakastyöstä, eri ammatteissa asiantuntijoina toimivien ihmisten työskentelynä yhdessä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Moniammatillisessa yhteistyössä on kysymys työtavasta, jossa huomioidaan erityisellä tavalla asiakkaan tarpeet ja hänen elämänsä eri osa-alueiden kokonaisuus. Kaikkien ammattilaisten tiedot otetaan yhteiseen käyttöön asiakkaan hyödyksi. Joissain tapauksissa mukana voi olla myös muita ihmisiä, kuten omaisia, läheisiä tai vapaaehtoistyöntekijöitä. Yhteisen tavoitteen määrittämisen jälkeen päätetään yhdessä tarvittavista toimenpiteistä. Keskustelun tulee olla avointa ja tasavertaista. Kaikkia osapuolia koskee samat yhteiset toimintaperiaatteet. Käytännön näkökulmasta käsin tarkasteltuna moniammatillisessa yhteistyössä korostuu näin viisi kohtaa. Kohdat ovat tietojen yhteiseen käyttöön ottaminen,

yhteisen tavoitteen määrittäminen ja tarvittavista toimenpiteistä sopiminen, avoin keskustelu sekä kaikkia yhteistyössä olevia osapuolia koskevat samat toimintaperiaatteet. (Isoherranen 2006, 14.)

Moniammatillisen yhteistyön jokaista kokoontumista tulee määrittää asiakaslähtöisyys. Kaikkien ryhmän jäsenten yhteinen intressi on kaiken mahdollisen tiedon ja erilaisten näkökulmien kokoaminen yhteen. Yhteinen työskentely on vuorovaikutustietoista yhteistyötä ja siinä ylitetään ammatti- ja muita rajoja. Olemassa olevat valmiit verkostot asiakkaan asian käsittelyssä on otettava huomioon. (Isoherranen 2006, 14.)

On selvää, että useiden erilaisten ihmisten ja monien eri ammattien erilaisen koulutuksen saaneet ihmiset ovat erilaisia, heidän työtapansa ja suhtautumisensa asioihin on erilaista. Kun erilaiset näkökulmat kohtaavat avoimesti on helposti seurauksena ristiriita. Ristiriitojen syntyminen on hyvä asia, sillä se on merkki siitä, että yhteistyö on hyödyllistä ja toimivaa. Ristiriitojen synnyssä ja käsittelyssä on tärkeää se, että niitä osataan kohdata ja käsitellä asiallisesti, asiakkaan parhaaksi. (Isoherranen 2006, 48.) Ristiriitatilanteissa on muistettava, että asiat riitelevät keskenään, ihmisten ei koskaan pidä mennä riitoihin mukaan. Hyvää moniammatillista yhteistyötä syntyy juuri silloin, kun osataan toimia ammatillisesti ja erottaa toisistaan työasiat ja henkilökohtaiset asiat.

Yhteistyölle pitää olla edellytyksiä. Yhteistyön pitää perustua luottamukseen ja avoimeen vuorovaikutukseen (Ruuskanen 2002, 127). Kaikkien osapuolten on sitouduttava yhteistyöhön ja siitä saatava hyöty on oltava kaikkien edun mukaista, kuitenkin asiakkaan etu ennen kaikkea huomioiden.

Kun tarkastellaan kunnan ja kolmannen sektorin (jollaiseksi seurakunta mielletään) yhteistyötä paikallisessa hyvinvointipolitiikassa, näkökulmana on, että uudet yhteistyömuodot ja uudet toimijat ovat kunnan järjestämää julkista palvelujärjestelmää täydentäviä tekijöitä, eivät sitä korvaavia. Kyse on kunnan ja muiden toimijoiden yhteisestä tehtävästä, eikä mis-

sään tapauksessa siitä, että kunta siirtää vastuuta palveluiden järjestämisestä muille, esimerkiksi seurakunnalle. Kun paikallisella tasolla tarkastellaan julkista palvelujärjestelmää ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä, voidaan palvelujärjestelmää pitää toimintaverkostona, jossa kunta on yksi toimija monien toimijoiden verkostossa. (Ruuskanen 2002, 118–119.)

Diakoni Raija Metsänen on alustuksessaan diakoniajohtajien neuvottelupäivillä vuonna 1997 esittänyt vielä tänäkin päivänä haasteellisia ajatuksia. Yhteistyö on saanut aikaan pohdintaa erilaisten ja eri toimipisteistä tulevien työntekijöiden tasa-arvosta. Hän on miettinyt, että nähdäänkö diakoniatyöntekijät puuhastelijoina, yksinomaan hengellisten asioiden asiantuntijoina vai tasa-vertaisina yhteistyökumppaneina. Mitä yhteistyölle merkitsee, jos asiakas haluaa säilyttää salaisuutena suhteensa seurakunnan työntekijään? Tärkeää olisi päästä sen yli, mistä yhteistyökumppani tulee. Olisi tärkeämpää yhdessä miettiä, miten voimme auttaa juuri tätä ihmistä. (Metsänen 1997, 77.)

Työuupumuksesta ja työssä jaksamisesta puhutaan mediassa lähes päivittäin. Yhteistyö voisi olla yksi keino sosiaali- ja diakonia-alan työntekijöiden parempaan jaksamiseen työssä. Marja Peju, Anna-Kaisa Syrjälä ja Teija Tuomela (2002) tekivät kyselytutkimuksen opinnäytetyönä sosionomi (AMK) opinnoissaan. He tutkivat yksintyöskentelevän diakoniatyöntekijän voimavaroja työssä jaksamisessa. Kysymykseen missä määrin yhteistyö muiden ammattiauttajien kanssa vaikuttaa voimavaroihin vastasi 78 % sen lisäävän melko paljon tai erittäin paljon voimavaroja. Työparin puute vähensi voimavaroja erittäin paljon tai melko paljon 56 %:n vastausten perusteella.

4.2 Sosiaalityön ja diakoniatyön yhtymäkohtia ja eriävyyksiä

Diakoniatyön ja sosiaalityön yhtymäkohtia on aina ollut olemassa. Suomessa kirkko on huolehtinut köyhäinhoidosta ja kansanopetuksesta 1800-luvun loppupuolelle asti, jolloin on

perustettu erillinen kunnallishallinto ja tehtävät siirtyivät kuntien hoidettaviksi (Helosvuori, Koskenvesa, Niemelä & Veikkola 2002, 109).

Sosiaalityötä määrittävät monet lait, normit ja asetukset esimerkiksi taloudellisen avustamisen suhteen. Hyvinvointiyhteiskuntaa rakennettaessa valtio ja kunnat ovat olleet tärkeimpiä palvelujentuottajia. Julkiseen palvelutuotantoon on viime vuosina tullut koko ajan muutoksia lähinnä taloussyistä. Kunnat vastaavat lain mukaan sosiaalihuollon palveluista ja palvelut ovat riippuvaisia kunkin kunnan resursseista. Tärkein resurssi on raha, mutta muita resursseja ovat henkilökunta, henkilökunnan ammattitaito, hallinnon tehokkuus ja halukkuus palvelujen kehittämiseen. Resurssien tehostamiseksi on kuntien välistä yhteistyötä tehostettu, solmittu kuntaliitoksia ja liikeyty isompiin palveluntuottajayksiköihin. (Ihalainen & Kettunen 2006, 30.)

Palveluiden tuotannossa on siirrytty laitoshuollosta avohuoltoon, pyritty asiakkaan kotona selviytymiseen tuen avulla ja niin edelleen. Yksityisiä palvelujentuottajia on tullut mukaan paljon ja kunnat ovat ostopalveluperiaatteella pystyneet hyödyntämään näitä palvelujen tarjoajia. Hyvin tavallista on, että asiakas joutuu hakemaan palveluja monesta eri paikasta, niin kunnilta, yksityisiltä kuin järjestöiltäkin. (Ihalainen & Kettunen 2006, 31). Seurakuntien diakoniatyöntekijöillä on paljon tietotaitoa ja mahdollisuuksia tulla tekemään yhteistyötä yhdessä eri toimijoiden kanssa, tämä resurssi on jostain syystä jäänyt melko pieneksi. Valdemar Kallungin (2010) tutkimuksessa yhdeksi syyksi yhteistyön vähäisyyteen nousi kilpailuasetelma. Sosiaali- ja diakoniatyössä tehdään paljon samanlaisia töitä samojen asiakkaiden parhaaksi, mutta yhteistyöllä saataisiin vielä parempia tuloksia. Diakoniatyöntekijöitä ei mielletä tasavertaisiksi yhteistyökumppaneiksi.

Konkreettisia yhtymäkohtia sosiaali- ja diakoniatyöllä on paljon. Esimerkiksi päihdetyötä, mielenterveystyötä, perhetyötä, vanhustyötä ja kehitysvammatyötä tehdään molemmilla sektoreilla. Pienellä paikkakunnalla yhteistyöllä olisi mahdollista järjestää enemmän ja laadukkaampia palveluita.

Kotikäyntejä tehdään sekä sosiaalityössä, että diakoniatyössä monenlaisista erilaisista syistä. Kotikäynneillä asiakas on omassa ympäristössään ja asioiden puhuminen on usein helpompaa, kuin virastossa, jossa usein tunnelmakin on virallinen. Kotikäynti on monille asiakkaille helpotus, jos matkat ovat pitkiä ja kulkeminen vaikeaa. Varsinkin vähävaraisille, syrjäkylillä asuville on lähes mahdotonta päästä keskustaan asioimaan, jos omaa autoa ei ole.

Myös taloudellista avustamista tehdään monissa seurakunnissa ja kirkon avustusmahdollisuudet elämän kriisikohdissa ovat merkittäviä. Paikallisseurakuntien avustukset ovat usein hädässä olevien ihmisten auttamista pienillä ruoka-avustuksilla tai laskujen maksamista. Rovastikunnan diakoniarahasto, hiippakunnan diakoniarahasto ja kirkon diakoniarahasto pystyvät auttamaan suuremmilla ja merkittävämmillä summilla. Lisäksi Kirkon diakoniarahaston yhteydessä toimiva Tukikummit säätiö kohdentaa apuaan syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ja nuorille esimerkiksi tukemalla opiskelua tai harrastuksia. (Diakoniarahasto.)

Diakoniatyö nähdään koko kirkon lippulaivana. Suomalaiset ovat kirkon nelivuotiskertomuksen mukaan erittäin tyytyväisiä etenkin vanhustyöhön, mutta myös ylipäänsä vaikeuksissa olevien ihmisten auttamiseen. Suomessa on tilausta hyvän tahdon instituutiolle, joka puhuu ja peräänkuuluttaa lähimmäisyyttä ja oikeudenmukaisuutta, sekä toimii niiden puolesta. Kirkko on, etenkin diakoniatyön kautta, vahvasti verkottunut toimija. Diakonian saralla yhteistyö julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa on vahvaa. Tilastojen mukaan enemmän kuin kahdeksan kymmenestä seurakunnasta tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. (Pessi 2009, 3-4.) Valdemar Kallungin (2010) tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että toiminnan yhteys uskonnolliseen tehtävään tukee yhteistyötä; seurakuntien hengellisen hyvinvointiroolin tunnistaminen on yhteistyön kannalta keskeistä. Diakonialle kohdistuva viesti onkin: omasta erityisestä asiantuntemuksesta on pidettävä kiinni. Se on juuri se, mikä erottaa diakonian kuntasektorin toimijoista ja samalla tuo syvyyttä yhteistyöhön.

Eriävyytenä sosiaalityön ja diakoniatyön välillä on diakoniatyön joustavuus. Sosiaalityö on hyvin kuormittunutta yhteiskunnassa vallitsevan taloudellisen hädän sekä kuntien tiukan taloustilanteen vuoksi. Työntekijöitä on työmäärään nähden liian vähän ja etenkin toimeentuloasioissa asiakkaat joutuvat odottamaan päätöksiä pitkäänkin. Diakoniatyöllä on taas paremmat mahdollisuudet mukautua äkillisiin muutoksiin yhteiskunnassa. Asiakas kohdetaan aina henkilökohtaisesti, ilman ajanvarausta toimivia päivystyksiä on vielä monilla seurakunnilla, muun muassa tämän opinnäytetyön tarkastelukohteena olevassa Mäntyharjun seurakunnassa. Tällöin asiakkaan akuuttiin hätään on helpompi vastata ja asiakkaalle pyritään järjestämään aina aikaa.

5 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Tässä opinnäytetyössä on valittu kolme käsitettä, joita halutaan enemmän selventää. Ensimmäisenä käsitteenä on asiakas. Asiakas on kaikkein tärkein käsite, tässä opinnäytetyössä tutkittava ja kehitettävä yhteistyö lähtee ennen kaikkea asiakkaan hyödyistä. Toisena käsitteenä on sosiaalityö, jonka määrittelemisen yksiselitteisesti on vaikeaa, koska sosiaalityö on hyvin laaja kenttä. Viimeiseksi käsitteeksi valittiin diakoniatyö jo siksi, että monille käsite diakonia on vieras, eri ihmiset ymmärtävät diakonian tarkoittavan erilaisia asioita. Diakoniatyö valittiin tässä opinnäytetyössä käytettäväksi käsitteeksi myös siksi, että tutkimuksen ja kehittämisen kohteena on nimenomaan sosiaalityön ja diakoniatyön yhteistyö.

5.1 Sosiaalityö

Sosiaalityön yksiselitteinen määrittelemisen on vaikeaa, sillä työ on hyvin monipuolista ja monenlaista. Sosiaalityö on hyvin paikallista ja kansallista. Sitä määrittävät monenlaiset normit, arvot ja lait, mutta myös kulttuuri, poliittisuus, historia ja erilaiset yhteiskunnalliset tapahtumat. Lisäksi työ määrittyy asiakkaiden, avun tarpeessa olevien ihmisten kautta. (Juhila 2006, 17.)

Jorma Sipilä (1996, 57–63) on luetellut monia asioita, joiden avulla voidaan sosiaalityötä määrittää. Sosiaalityöllä voidaan tarkoittaa tieteenalaa tai oppialaa, siis koulutuksellinen määrittely. Sosiaalityö voi tarkoittaa myös yhteiskunnallisia käytäntöjä, etenkin erityisesti sosiaalityön tehtäviä. Edelleen se voi tarkoittaa ammatillisia käytäntöjä; muun muassa konkreettisen toiminnan erityispiirteitä. Lisäksi sosiaalityöllä voidaan tarkoittaa yhteiskunnan osajärjestelmää tai hallinnollisesti määriteltyjä tehtäväkokonaisuuksia. Sosiaalityö voi

Sipilän mukaan tarkoittaa myös yhteiskunnallista liikehdintää, ideologiaa tai hyvinvointivaltion asiantuntija-ammattia.

Jarmo Ihalainen ja Terttu Kettunen määrittelevät sosiaalityötä seuraavasti:

Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammattihenkilöstön tarjoamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta. Sosiaalityötä tehdään pääsääntöisesti kunnan sosiaalihuollossa lastensuojeluun, toimeentulotukeen, vammaispalveluihin, päihde- ja mielenterveystyöhön ja vanhuuspalveluihin liittyvissä tehtävissä. Päävastuussa sosiaalityöstä on yleensä sosiaalityöntekijä, mutta myös muut ammattiryhmät osallistuvat asiakaskohtaisen suunnitelman mukaisesti sosiaalityöhön. Kuntien sosiaalipalvelujen ohella sosiaalityötä tehdään muun muassa sairaaloissa ja erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöissä. Koulun sosiaalityötä tekevät koulukuraattorit. (Ihalainen & Kettunen 2006, 34–35.)

Sosiaalityö on ihmisten ja yhteisöjen auttamiseen tähtäävää ammatillista toimintaa. Sosiaalityön ammatillisessa missiossa korostetaan yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten aseman parantamista ja heidän oikeuksiensa puolustamista. Sosiaalityön tehtävä on, etenkin toimeentuloasioista puhuttaessa, olla asiakkaan subjektiivinen oikeus saada palvelua ja toimia viimesijaisena toimeentulon turvaajana. (Juhila, Forsberg & Roivainen 2002, 11–14.)

Sosiaalityö on virallista työtä, jota koskee monet lait. Toisaalta työtä määrittää myös salassapitovelvollisuus ja vaitiolovelvollisuus. Sosiaalityöllä on oikeus saada tietoja, jotka on kirjattu ylös ja jotka koskevat asiakkaan sosiaalihuollon järjestämistä, muilla toimijoilla on velvollisuus antaa näitä tietoja (Helminen, Luento 8.10.2009). Sosiaalityön virallisuudesta johtuen työntekijöillä on oikeus ja velvollisuus puuttua ihmisten elämään. Työllä on jossain määrin kontrolloiva ote asiakkaidensa elämään. (Juhila ym. 2002, 12.)

Sosiaalityöntekijällä tarkoitetaan kunnan sosiaalitoimessa työskentelevää viranhaltijaa, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 29.4.2005/272 3§ mukainen sosiaalityöntekijältä vaadittava pätevyys. Sosiaalityöntekijän

virkaa määräaikaaisesti voi hoitaa myös henkilö, jolla ei ole vaadittavaa muodollista pätevyyttä.

Sosiaaliohjaajalla tarkoitetaan alemman korkeakoulututkinnon suorittanutta viranhaltijaa, jolla on virkaan vaadittava ammattikorkeakoulututkinto nimikkeellä sosionomi (AMK). Perhetyöntekijällä tarkoitetaan kunnan perhetyössä työskentelevää henkilöä.

5.2 Diakoniatyö

Yleiskäsitteenä diakonia merkitsee auttamista ja palvelemista. Sana diakonia on johdettu kreikankielisestä sanasta diakonos, joka tarkoittaa palvelua.

Martti Luther, uskonpuhdistajaksikin nimetty, on Adventtipostillissaan vuonna 1522 kirjoittanut lähimmäisenrakkaudesta:

Kaikki teot, paitsi usko on suunnattava lähimmäiseen. Sillä Jumala ei vaadi meiltä mitään tekoa häntä itseään kohtaan, vaan ainoastaan uskoa Kristuksen kautta. Siinä hänellä on kylliksi; siten annamme hänelle kunnian sellaisena Jumalana, joka on armollinen, laupias, viisas ja totuudellinen. Sen jälkeen älä ajattele muuta kuin että teet lähimmäiselle kuten Kristus on tehnyt sinulle. Anna kaiken työsi ja koko elämäsi olla suunnattu lähimmäiseesi. Etsi, missä on köyhiä, sairaita ja kaikenlaisia kurjia; heitä auta; siellä pane elämäsi harjoitukseen. Anna sellaisten nauttia itsestäsi miten he tarvitsevatkin sinua, niin paljon kuin kykenet ruumiillasi, omaisuudellasi ja kunniallasi.

Tämä vanha kehotus on diakoniatyön perustana ja perusajatuksena vielä tänäänkin. Lutherin mukaan lähimmäisenrakkauden kriteerinä on lähimmäisen tarpeet. Kultainen sääntö sisältää kaiken oleellisen lyhyessä ja ytimekkäässä muodossa. Rakasta Herraa sinun Jumalaasi yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Kaikilla ihmisillä on kyky tietää, mitä toinen ihminen tarvitsee, jos hänellä on kyky asettua toisen ihmisen asemaan ja kyky ajatella ja tehdä sitä, mitä toivoisi itselleenkin tehtävän. (Mannermaa 1995, 91–92.)

Diakoniatyöstä määrätään kirkkolaisissa ja kirkkojärjestyksessä

Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja, sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi. (KL 1:2)

Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta, sekä muista kirkollisista toimituksista kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä, sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä. (KL 4:1)

Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. (KJ 4:3)

Kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen lähimmäisen hyväksi on kirkkolaisissa määrätty. Se velvoittaa työntekijöiden lisäksi myös kaikkia seurakuntalaisia antamaan apuaan tarvitsijoille.

Diakoniaa voidaan kuvailla monella eri tavalla ja monesta eri lähestymiskulmasta. Yleisimmin käytettyjä kuvauksia ovat lähimmäisenrakkauteen perustuva, sosiaalinen, sielunhoidollinen, opetuksellinen ja liturginen. Eri aikoina diakoniatyön painotukset ovat olleet erilaisia. (Helosvuori, Koskenvesa, Niemelä & Veikkola 2002, 115.) Kaikkina aikoina on tärkeimpänä pidetty yksilöllistä ja välitöntä auttamista. Myös seurakuntalaisten odotukset ovat tämän palvelutehtävän suuntaisia. Kaikenlaisessa hädässä olevia ihmisiä on autettu aina parhaaksi katsotulla tavalla. Eri funktioita ei voi erottaa toisistaan, sillä kaikki kuvaukset ovat rinnakkain, sisäkkäin ja yhtä tärkeitä. Ei voi olla pelkästään yhdenlaista auttamista, vaan ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja auttaminen on jokaisen ihmisen kohdalla erilaista ja monipuolista.

Diakonian tunnusmerkkejä ovat pyyteettömyys, kokonaisvaltaisuus ja sielunhoidollisuus sekä yhteys jumalanpalvelukseen. Näistä lähinnä pyyteettömyys yhdistää diakoniatyön ja sosiaalityön. Muut osiot ovat enemmän diakonialle tyypillisiä tunnusmerkkejä. Koska dia-

koniatyössä ihmistä autetaan kokonaisvaltaisesti, ei voida erottaa toisistaan psyykkistä, fyysistä, sosiaalista ja hengellistä apua. Myös taloudellinen apu on pitkään kuulunut kiinteänä osana diakoniatyön toimintatapoihin. Taloudellisen avun antaminen diakoniatyössä sisältää paljon muutakin auttamista. Kokonaisvaltaisella auttamisella pyritään aina asiakkaan elämäntilanteen parantamiseen muutenkin, kuin vain taloudellisesti. Asiakasta kannustetaan omatoimisuuteen ja vastuunottamiseen omasta elämästään. Tavoitteena on asiakkaan tilanteen muuttuminen niin, että diakoniatyötä ei enää tarvita. (Helosvuori ym. 2002, 119.)

Tarkasteltaessa diakoniaa osana kirkon työtä, diakoniatyöntekijää seurakunnan työntekijänä, ollaankin paljon uudemmassa asiassa. Seurakuntadiakoniatyötä on alettu tehdä yksityisten diakonissalaitosten toimesta hyväntekeväisyystyönä 1860 – luvulta lähtien. Aluksi työ oli laupeudentyötä ja kutsumukseen perustuvaa naimattomille naisille mahdollista palvelua ilman palkkaa. He olivat seurakunnissa seurakunnan kutsumana, asuivat seurakunnan osoittamassa paikassa, söivät, mitä heille tarjottiin ja saivat pientä taskurahaa henkilökohtaisia kuluja varten. Työsopimus tehtiin diakonissalaitoksen ja seurakunnan välillä, palkkaa maksettiin laitokselle, joka taas lupasi huolehtia sisaresta kuolemaan saakka. (Henriksson & Wrede 2004, 110–117.) Onko tällöin ollut kyseessä palkattu seurakunnan diakoniatyötä tekevä työntekijä, on ehkä tulkinnanvaraista. Myöskin työ, jota he tekivät, on ehkä enemmänkin verrattavissa sairaanhoitoon ja huolenpitoon, kuin varsinaiseen hengelliseen työhön.

Vaivaishoitoasetus vuodelta 1879 siirsi vaivaishoitovastuun seurakunnilta kunnille. Kirkkolaki vuonna 1943 velvoitti kaikkia seurakuntia palkkaamaan diakoniatyöntekijän. Silloin diakoniatyön luonne alkoi pikkuhiljaa muuttua palkkatyön suuntaan, kirkolliseksi ammatiksi. Ei enää vaivaishoitoa, kiertävän sairaanhoitajan työtä tai palkatonta kutsumustyötä, vaan ihan oikeaa palkkatyötä seurakunnissa. Kun yhteiskunnalle siirtyi velvollisuus huolehtia sairaista, vaivaisista ja vähäosaisista, jäi seurakunnissa työssä olleille diakoniatyöntekijöille enemmän aikaa hengelliseen työhön, sielunhoitoon muun muassa. (Henriksson & Wrede 2004, 118–120.)

Tänä päivänä diakoniatyö on lähempänä sosiaalityötä kuin sairaanhoitoa ja huolenpitoa. Asiakkaan henkilökohtainen kohtaaminen on diakonian vahvuus. Henkilökohtaista kohtaamista ei voi korvata puhelinsoitoilla tai kirjallisilla yhteydenotoilla, joita valitettavasti sosiaalityöntekijät resurssien vuoksi joutuvat paljon käyttämään. Alkujaan diakoniatyön ydintä on ollut kotikäyntityö. Kotikäynnillä on käyty tapaamassa vanhuksia ja hoidettu sairaita, nykyisin yhä useammin kotikäynnillä selvitetään asiakkaan tilannetta; niin taloudellista, sosiaalista kuin hengellistäkin. Yhä useammin henkilökohtainen tapaaminen tapahtuu jossain muualla, kuin asiakkaan kotona. (Helosvuori ym. 2002, 119.)

Diakoniatyöntekijällä tarkoitetaan kirkkojärjestyksessä määriteltyä diakonian virassa toimivaa henkilöä, jolla on diakonian viran kelpoisuusehtona vaadittava piispainkokouksen hyväksymä tutkinto. (KJ II osa, 6. luku 9§.) Diakoniatyöntekijän koulutus on nykyisin ammattikorkeakoulututkinto sosiaali- ja terveystieteiden alalta, diakonin tutkinto on sosionomi (AMK) - diakoni, diakonissan tutkinto on sairaanhoitaja (AMK) - diakonissa. Molemmat ovat kaksioisututkintoja, eli antavat pätevyyden myös yhteiskunnalliselle puolelle.

5.3 Asiakas

Sekä sosiaalityössä että diakoniatyössä kohdataan asiakkaita. Asiakas voi olla yleisnimitys. Asiakas määritellään helposti yksilöksi, mutta se ei ole aina niin. Asiakas voi olla yksi ihminen, useampia saman perheen jäseniä, ryhmä, verkostoyhteisö tai jopa yhteiskunta. Asiakas määritellään suhteestaan työntekijään. (Juhila 2006, 13.) On oltava olemassa yhteys diakoniatyöntekijään, niin voidaan puhua diakoniatyön asiakkaasta. Tai on oltava yhteys sosiaalityöntekijään, niin voidaan puhua sosiaalityön asiakkaasta. Osittain asiakkaat ovat samoja diakonia- ja sosiaalityössä. Sosiaalialan työssä, johon diakoniatyökin on verrattavissa asiakkuuden määrittelyssä, on olemassa erilaisia työntekijä-asiakkuussuhteiden määrittelyjä. Viranomaistyön historiallisessa kehityksessä on alun perin ollut kysymys asiakkaan holhoamisesta. Aikojen kuluessa suhde on muuttunut kontrollointisuhteeksi, myöhemmin

kumppanuussuhteeksi, huolenpitosuhteeksi ja tänä päivänä on vallalla vuorovaikutuksessa rakentuva suhde, jossa huomioidaan asiakaslähtöisyys, asiakkaan itsemääräämisoikeus ja vastuun kantaminen omasta elämästä. (Juhila 2006, 19–201.)

Diakoniatyössä asiakkaana voivat olla kaikki ihmiset. Kristilliseen lähimmäisenrakkauteen perustuvassa diakoniatyössä ei ihmisiä erotella iän tai sukupuolen perusteella. Myöskään asiakkaan uskonnollisella vakaumuksella, millään muullakaan ihmisen erityispiirteellä tai elämän osa-alueella ei saa olla vaikutusta asiakkuuteen. Sekä sosiaalityössä että diakoniatyössä asiakkuus voi olla pitkä tai vain hetken kestävä yksittäinen avuntarve. Kaikki sosiaaliset, taloudelliset, henkiset ja psyykkiset ongelmat kuuluvat niin sosiaalityön kuin diakoniatyönkin asiakkuuden piiriin. Diakoniatyön omana erityisosa-alueena on hengellisyys ja kaikki siihen liittyvä. Sosiaalityön asiakkaina nähdään erilaisissa marginaaleissa elävät ihmiset, erilaisia ongelmia omaavat ihmiset ja kaikki, jotka tarvitsevat jonkinlaista sosiaalista tai taloudellista tukea elämässään. Diakoniatyössä edellisten lisäksi kohdataan monenlaisia yksinäisyyteen, erilaisiin hengellisiin asioihin tai sielunhoitoon liittyviä asioita käsittelevät asiakkaita..

5.3.1 Asiakkaan profiili

Asiakas-käsite on hyvin ongelmallinen. Millaista voi olla asiakkuus, kun toiminnan taustalla on voimakasta ohjausta ja asiakkaana voi usein olla vajaavaltainen henkilö – kehitysvammainen, vanhus, lapsi, edunvalvonnan alla oleva...? Kun puhutaan sosiaalityöstä tai diakoniatyöstä ei ole olemassa yksiselitteisyyttä käsitteelle asiakas.

Asiakkaat ovat usein moniongelmaisia ja ongelmat näyttävät kasaantuvan suvuittain. Pitkäaikainen asiakkuus sosiaali- tai diakoniatyön avulla ja tuen varassa johtaa helposti syrjäytymiseen yhteiskunnasta. Käsitteenä syrjäytyminen on vaikea määrittellä. Yleiskielessä sanaa käytetään hyvin laveasti ilman tarkempaa määrittelyä. Jotta syrjäytymisestä voidaan

tutkimuksellisesti puhua, täytyy se voida määritellä. Kirsi Juhila ja Tuula Helne muun muassa ovat yrittäneet määritellä käsitettä selkeästi ja helppotajuisesti. Määrittelemisen vastakohtana kautta on yksi tapa lähestyä teemaa. Vastakohta voisi olla osallisuus työstä, koulutuksesta, kulttuurista ja yhteiskunnan toiminnoista ylipäättään. Sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi pyritään saattamaan yhteiskunnan toiminnoista ulkopuolelle jääneet takaisin osallisiksi yhteiskunnan toiminnoista. (Juhila 2006, 52–53.)

Syrjäytyminen määrittyy sosiaalisen osallisuuden toteutumattomuudeksi, osattomuudeksi. Se voi olla esimerkiksi työttömyyttä, harrastamattomuutta, kouluttamattomuutta, ja kulttuurielämän ulkopuolisuutta. Syrjäytyneillä katsotaan olevan vähemmän osallisuuden ulottuvuuksia kuin kansalaisten valtaosalla. (Juhila 2006, 52–53.)

Syrjäytyminen on siis varsin kiistanalainen käsite ja hyvin vaikeasti määriteltävissä. Tulkinta on monimutkaista, ongelmallista ja sillä on analyttisesti heikko asema. Tutkijat ovat yksimielisiä määrittelemisen vaikeudesta huolimatta siitä, että syrjäytymisessä on kyse prosessista, joka ei ole paikallaan pysyvä, vaan liikkuva. Prosessi ottaa yksilöiltä, perheiltä tai yhteisöiltä pois resursseja, joita tarvitaan sosiaaliseen, taloudelliseen ja yhteiskuntapoliittiseen osallistumiseen. Tämä on ensisijaisesti seurausta köyhyydestä ja pienituloisuudesta. Myös koulutustason heikkous ja elämänympäristö tukevat prosessia. Syrjäytymisprosessin seurauksena ihmiset ovat pitkiäkin aikoja vailla palveluja, sosiaalisia verkostoja ja kehittymismahdollisuuksia. (Juhila 2006, 53–54.)

Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen toimintasuunnitelma määrittelee syrjäytymisvaarassa oleviksi ryhmiksi muun muassa pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömät, vammaiset ja vajaakuntoiset, epävakaisissa oloissa elävät lapset, maahanmuuttajat, pitkäaikaissairaat, päihdeongelmaiset, väkivaltaa kokeneet naiset, prostituoidut, ylivelkaantuneet, asunnottomat, rikoksenteelijät ja romaniväestön. Syrjäytyminen liitetään myös paikkakuntiin, ongelmat maaseudulla ja kaupungeissa ovat erilaisia. Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien alueiden ja ryhmien luettelo on muuttuva ja elävä prosessi. (Juhila 2006, 55–57.)

Martin Schenk on tutkinut köyhyyttä ja tutkimuksesta on jukaistu artikkeli Churches and diaconia working for a better European social inclusion policy – examples of participation and networking. Artikkelissa käsitellään monenlaista köyhyyttä. Köyhyyttä ei ole pelkääntään lehtilaatikoissa majoilevilla asunnottomilla, vaan yhä enenevässä määrin myös työssäkäyvillä, pienituloisilla ihmisillä on vaikeuksia tulla toimeen palkallaan. Työttömät, yksinhuoltajat ja maahanmuuttajat kokevat usein köyhyyttä. Köyhyys taas aiheuttaa eriarvoistumista yhteiskunnassa, syrjäytymistä ja jatkuvaa huolta toimeentulosta. Tämän päivän köyhyydessä elävät lapset ovat tulevaisuuden kroonisesti sairaita. Köyhyys on hyvin stressaavaa. Köyhyys aiheuttaa yksinäisyyttä ja yhteiskunnasta syrjäytymistä. Köyhyydessä elävillä on heikompi näkemys tulevaisuudestaan, monenlaisia ongelmia arkipäiväisten askareiden suorittamisessa ja niin edelleen. (Churches and diaconia working for a better European social inclusion policy - examples of participation and networking.)

5.3.2 Asiakslähtöisyys ja asiakkaan etu

Asiakslähtöisyydellä tarkoitetaan toimintaa, joka perustuu ihmisarvoon ja tasavertaisuuteen. Vuorovaikutusta asiakkaan ja työntekijän välillä luonnehditaan yhteistyösuhteeksi, jota kuvaa dialoginen ja yhteistoiminnallinen työskentelytapa. Asiakslähtöisyys merkitsee työskentelyä eri organisaatioiden rajapinnat ylittäen siten, että asiakas saa tarvitsemaansa apua ja tukea riittävästi. (Sorsa 2002, 29–47.)

Asiakas on aina oman asiansa paras asiantuntija. Hänellä on itsemääräämisoikeus, jota työntekijöiden täytyy kunnioittaa. Asiakslähtöisyydessä korostuu erityisesti muun muassa luottamus, ihmisoikeus, itsemääräämisoikeus, aktiivisuus, vaikuttaminen ja kunnioitus. Toisaalta asiakslähtöisyyteen vaikuttaa myös työntekijän palveluasenne, kohtelu, asiakkaan oikeuksien ja velvollisuuksien selvittäminen sekä asiakkaan oma mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja oikeus antaa palautetta. Asiakslähtöisyys ei ole vain yhden työntekijän ja

yhden asiakkaan välinen asia, vaan syntyy koko organisaation asenteesta ja sitoutumisesta. (Sorsa 2002, 29–47.)

Luottamus yhdistää kaikkia erilaisia asiakaslähtöisyyden määritelmiä. Luottamus käsitteenä on hyvin monisyinen. Ilmosen ja Jokisen (2002, 95–99) mukaan luottamuksella on kahdeksan tehtävää. Luottamus sitoo sosiaalisesti, se luo ja pitää yllä solidaarisuutta yhteisön jäsenten välillä. Toiseksi luottamus antaa tilaa toimia vapaasti samalla mahdollistaen molempien osapuolten vastuunottamisen teoistaan ja valinnoistaan. Luottamus lisää resursseja, suvaitsevaisuutta ja auttaa hyväksymään erilaisia ihmisiä ja asioita. Tiedonkulku helpottuu niin yksilöiden kesken kuin koko yhteisössäkkin, se taas puolestaan pienentää yhteisymmärrykseen pääsemiseen vaadittavia ponnistuksia. Yksilö kiinnittyy luottamuksen ansiosta yhteisöönsä. Luottamus antaa uskoa siihen, että toistuvat toiminnot pysyvät samanlaisina ja sitä kautta luo perustan rutiineille. Viimeisenä määrittelynä luottamukselle on kyky luoda ja pitää yllä turvallisuudentunnetta, joka puolestaan vahvistaa perusturvallisuutta.

Yleensä on sosiaalityössä (samoin kuin diakoniatyössäkin) helppo todeta kuka on asiakas ja millä tavoin häntä autetaan. Joissakin tilanteissa on kuitenkin useita asiakkaita, useita asianosaisia. He tarvitsevat todennäköisesti erilaista apua ja tukea, heidän näkökulmansa kyseessä olevaan ongelmaan on erilainen ja se haastaa työntekijän monimutkaiseen tilanteeseen. Tällaista saattaa olla muun muassa lastensuojelutapauksissa, joissa on pieni lapsi ja hänen tarpeensa, mutta toisaalta muu perhe ja heidän tarpeensa. Asiakkaan etua on silloin hyvin vaikea määritellä, kun asiakkaita ja heidän tarpeitaan on useita. (Ihalainen & Kettunen 2006, 39.)

6 LAKI SOSIAALI- JA DIAKONIATYÖN MÄÄRITTÄJÄNÄ

Sosiaali- ja diakoniatyötä koskevat ja määrittelevät osittain yhteiset lait ja asetukset, mutta myös molemmilla on omansa. Sosiaalityötä koskee moni sellainen laki, joka ei diakoniatyötä koske. Vaikka suurelta osin työt ovat hyvin toistensa kaltaisia, on sosiaalityö kuitenkin virallista ja lakisääteistä kuntien järjestämää toimintaa ja palvelua, kun taas diakoniatyö on kirkon tuottamaa niin sanottua kolmannen sektorin palvelua. Tässä kappaleessa esitellään joitakin tärkeitä sosiaalityötä määrittäviä lakeja, sekä diakoniatyön määrittäjiä.

6.1 Sosiaalityötä koskevat lait ja asetukset

Keskeinen sosiaalihuoltoa määrittävä lainsäädäntö on hyvin moninainen ja monipuolinen. Muun muassa laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) ja asetus (912/1992), antaa ohjeita ja määrittää sosiaalityöntekijän työtä ja tapaa toimia. Sosiaalihuoltolaki (710/1982) ja asetus (607/1983) määrittää muun muassa kuntien velvollisuudesta suunnitella ja toteuttaa sosiaalihuoltoa. Sosiaalihuollon asiantuntijavirastona toimii sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Laki määrää kunnat huolehtimaan siitä, että kunnassa on riittävä määrä ammattihenkilöstöä sosiaalihuollossa, sekä riittävä määrä asianmukaisia toimitiloja ja toimintavälineitä. Lakia on vuosien varrella päivitetty usein, viimeisin muutos laissa on tullut voimaan vuoden 2010 alusta. (Valtion säädöstietopankki.)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) on laadittu edistämään asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Laissa mainitaan asiakkaan oikeuksien lisäksi myös velvollisuus tietojen antamiseen. Laki yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta (603/1996) sekä asetus (1208/1996) määrää ei-kunnallisista palvelujentuottajista. Tämän

lain vaikutuspiirissä on yksityisten palvelujentuottajien lisäksi erilaiset järjestöt ja yhdistykset. (Valtion säädöstietopankki.)

Lastensuojelulain (417/2007) ja asetuksen (1010/1983) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen velvollisuus huolehtia lapsen hyvinvoinnista ja lastensuojelun tehtävä on auttaa ja tukea vanhempia ja muita huoltajia tässä tehtävässä erilaisilla palveluilla ja tukitoimilla. Mikäli tukitoimet ja avohuolto ei riitä turvaamaan lapsen kehitystä on mahdollista sijoittaa lapsi kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi. Edellinen lastensuojelulaki oli vuodelta 1982 ja siihen verrattuna vuoden 2008 alusta voimaan astunut laki laajentaa sitä piiriä, joka lapsesta on vastuussa. Aiemmin puhuttiin pelkästään vanhemmista, tässä uudemmassa laissa on laajennettu lakia koskemaan kaikkia lasten kanssa työskenteleviä muun muassa ilmoitusvelvollisuudella huolen herättyä. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) ja muutos kyseiseen lakiin (436/2009) sekä asetus (556/1994) turvaa lapsen tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lisäksi tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Lisäksi laissa määrätään, että lapselle on turvattava hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Tapaamisoikeudesta määrätään siksi, että pyritään lain avulla turvaamaan lapsen oikeus tavata molempia vanhempiaan sekä pitää yhteyttä heihin. Lapsen vanhempien tulisi pyrkiä kaikissa tilanteissa yhteisymmärryksessä sopimaan tapaamisista ja yhteydenpidosta. Isyyslaki (700/1975) turvaa lapsen oikeuden isään. Laissa sanotaan, että avioliitossa syntyneen lapsen isä on aviomies, ellei toisin todisteta. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen sukulaisuussuhde isäänsä voidaan tunnustaa ja tuomioistuimien vahvistaa tunnustamisen. Jos isyys on epäselvä, voidaan asia tutkia ja tutkimusten jälkeen tuomioistuimien antaa päätöksen isyydestä. Elatustukilaki (580/2008) ja elatusturva-asetus (672/1998) turvaavat alle 18 vuotiaan lapsen elatuksen elatustuella. Laki säättää myös elatusavun perimisestä silloin, kun elatustuki on maksettu elatusavun laiminlyönnin perusteella. (Valtion säädöstietopankki.)

Päihdehuoltolaissa (42/1986) sanotaan, että päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Kunnat velvoitetaan järjestämään päihdehuoltoa sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi, kuin kunnassa on tarpeellista. Lain keskeisinä periaatteina on palveluiden saatavuus eli palveluja on järjestettävä niin, että niiden piiriin voidaan hakeutua oma-aloitteisesti ja niin, että asiakkaan itsenäistä suoriutumista tuetaan. Palveluja tulee antaa henkilöille, joilla on päihdeiden käyttöön liittyviä ongelmia, sekä hänen perheelleen ja läheisilleen. Laissa määrätään myös henkilön tahdosta riippumattomaan hoitoon liittyen, että mikäli on terveydellistä välitöntä hengenvaaraa aiheuttavaa tarvetta hoidolle tai jos henkilö on väkivaltainen ja vaaraksi ympäristölleen, voidaan hänet määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon. Alkoholilain (1143/1994) tarkoituksena on alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. (Valtion säädöstietopankki.)

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää tuen saajan aktivointia varten, asumisen turvaamiseksi sekä ylivelkaantumisesta tai äkillisestä taloudellisen tilanteen heikentymisestä johtuviin menoihin. Jokaisella, joka on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, eikä muullakaan tavalla, on oikeus toimeentulotukeen. Jokaisella on myös velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan, siinä laajuudessa kuin laissa säädetään. Näin määrää laki toimeentulotuesta (1412/1997) ja muutos (923/2000) sekä asetus (66/1998). (Valtion säädöstietopankki.)

Lisäksi on laadittu omat lakinsa, jotka koskevat erilaisia sosiaalityön erityisryhmiä, kuten esimerkiksi asetus omaishoidontuesta (937/2005), laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) ja muutos kyseiseen lakiin (134/2010) sekä asetus (759/1987), laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977) ja lain muutos (1717/2009), asetus (988/1977). Lastenhoitoa koskevia lakeja on laki lasten päivähoidosta (36/1973), asetus (239/1973) ja laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996). (Valtion säädöstietopankki.) Sosiaalityöntekijän täytyy työssään siis huomioida hyvin monet säädökset ja määräykset.

6.2 Diakoniatyön määrittäjät

Diakoniatyöllä on omat määrittäjänsä ja lakinsa. Diakoniatyön johtosääntö ja diakoniatyönjohtokunnan johtosääntö ovat paikallisen kirkko- tai seurakuntaneuvoston hyväksymiä toimintaohjeita diakoniatyölle paikallisseurakunnassa. Laajemmin diakoniatyötä määrittää kirkkolaki ja kirkkojärjestys.

Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi. (KL 1:1)

Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä. (KL 4:1)

Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. (KJ 4:3)

Diakonian viranhaltijasta määrätään myös kirkkolaisissa ja kirkkojärjestyksessä seuraavaa:

Diakonian viran kelpoisuusehtona on piispainkokouksen hyväksymä tutkinto. Diakonian viranhaltijan valitsee kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto. Piispainkokous on 18.9.1996 / 21 § vahvistanut periaatteet, joiden mukaisesti ammattikorkeakoulututkinto antaa diakonin, diakonissan tai kirkon nuorisotyönohjaajan kelpoisuuden. (KJ 6:49)

Kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän virassa sekä jumalanpalvelukseen, kirkollisiin toimituksiin, diakoniaan tai opetukseen liittyvässä pysyväisluonteisessa työssä voi olla vain evankelis-luterilaisen kirkon jäsen. (KL 6:A, 1§)

Seurakunnat voivat perustaa yhteisen diakonian viran. Seurakunta voi perustaa tällaisen viran myös yhdessä seurakuntayhtymän kanssa. Tuomiokapituli voi kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston anomuksesta enintään viideksi vuodeksi kerrallaan vapauttaa seurakunnan täyttämästä diakonian virkaa. (KJ 6:50)

Diakoniatyö on kristilliseen lähimmäisenrakkauteen perustuvaa palvelua, johon kaikki seurakuntalaiset on kutsuttu Raamatunkin perusteella. Raamattu Jumalan sanana on ylin kristillistä työtä määrittävä auktoriteetti. Jari Jolkkonen kirjoittaa Diakonian tutkimuksessa 2/2008 diakonian kristillisestä luonteesta näin: kristillinen diakonia heijastaa Jumalan olemusta itsensä lahjoittavana rakkautena ja se perustuu Jumalan erityiseen käskyyn huolehtia köyhistä, leskistä, sairaista, muukalaisista ja kaikista heikko-osaisista. Diakonian tehtävänä on myös toteuttaa Jeesuksen kirkolleen antamaa tehtävää ja esimerkkiä. Diakonia myös todistaa Kristuksen rakkaudesta ja kutsuu ihmisiä kirkon yhteyteen. (Diakonian tutkimus 2008, 173.)

7 TUTKIMUSTEHTÄVÄT, TAVOITTEET JA -KYSYMYKSET

Tämä opinnäytetyö on osittain toimintatutkimus ja osittain kehittämistehtävä. Toimintatutkimuksen tutkimustehtävänä tässä opinnäytetyössä on tutkia sosiaalityön ja diakoniatyön yhteistyötä; millaista yhteistyötä on tehty, millaisia kokemuksia yhteistyöstä on saatu ja mikä on ollut mahdollisena esteenä yhteistyön puutteelle. Yhteistyön kehittäminen ja tulevaisuudessa tehtävä yhteistyö on tämän opinnäytetyön kehittämistehtävä. Tarkoituksena on selvittää yhteistyön edellytyksiä ja esteitä; millaisia kokemuksia yhteistyöstä on ollut aiemmin, millaista yhteistyötä toivottaisiin ja mitkä olisivat mahdollisia esteitä yhteistyölle.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on asiakkaan edun mukainen Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön välinen yhteistyö ja sen kehittäminen. Sosiaalityön ja diakoniatyön asiakkaat ovat osittain samoja ja yhteistyö eri organisaatioiden välillä olisi asiakasta palvelevaa. Pienessä kunnassa on työntekijöitä sekä sosiaalityössä että diakoniatyössä vähän ja työhön käytettävät taloudelliset resurssit ovat pienet, siksi olisi tärkeää myös työntekijöidenkin kannalta saada aikaan toimiva yhteistyömalli.

Toimintatutkimuksen ja kehittämistehtävän tarkoituksena on uusien toimintatapojen ja –mallien löytäminen. Tavoitteena on yhteistyön tiivistäminen Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön välillä, päällekkäisten töiden lopettaminen ja yhteisten pelisääntöjen sopiminen.

Tutkimuskysymykseni ovat: Minkälaista yhteistyötä on Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön välillä aiemmin tehty? Minkälainen yhteistyö Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön välillä olisi mahdollista ja minkälainen yhteistyö palvelisi parhaiten sekä asiakkaita että työntekijöitä? Apukysymyksinä on Minkälaisia kokemuksia sosiaalityön ja diakoniatyön työntekijöillä on aiemmin tehdystä yhteistyöstä? Mikä on ollut esteenä mahdollisessa yhteistyön puutteessa?

Opinnäytetyön tutkimusaihe on tutkijan omasta työstä nouseva ja tavoitteena on kehittää molempien tutkittavien sektoreiden työtä ja työtapoja. Yhä niukkenevilla resursseilla työskenneltäessä on tärkeää pyrkiä kehittämään työtä ja työtapoja taloudellisempaan suuntaan asiakkaiden parhaaksi. Tutkimus on koettu hyvin tarpeelliseksi niin sosiaalityön työntekijöiden keskuudessa, kuin diakoniatyöntekijöidenkin keskuudessa. Yhteistyön tutkiminen opinnäytetyötä tehtäessä on hyvä tapa nostaa asioita esille ja pohtia yhdessä työhön liittyviä asioita. Molemmille osapuolille on myös suuri merkitys sillä, että oppii tuntemaan toistensa työtä ja työtapoja.

8 TUTKIMUSMENETELMÄT, TOTEUTUS JA AIKATAULUT

Tässä opinnäytetyössä toimintatutkimuksen tutkimusaineisto on koottu haastattelemalla työntekijöitä yksilöhaastattelulla heidän työpaikoillaan. Yksilöhaastattelujen jälkeen on kerätty yhteistä tietoa ja ideoita yhteistyöstä ja sen kehittämistä yhteisessä yhteistyöseminaarissa, joka toteutettiin ryhmähaastattelumenetelmää hyväksikäyttäen.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin toimintatutkimusta. Menetelmänä toimintatutkimus sopii käsittelyssä olevaan aiheeseen hyvin. Toisaalta toimintatutkimusta on vaikea kuvata ja toisaalta siinä ei ole olemassa oikeaa eikä väärää tietä. Oikeastaan toimintatutkimus voidaan nähdä pikemmin tutkimusstrategiana kuin erityisenä tutkimusmenetelmänä. (Aaltola & Syrjälä 1999, 17.) Toimintatutkimuksessa tutkija pyrkii aktiivisesti yhteisön kehittämiseen ja tarjoaa sen käytettäväksi omat tietonsa ja taitonsa. (Tuote ja tieto. Tuotteiden tutkimus ja kehittäminen.)

Aaltola ja Syrjälä määrittelevät toimintatutkimuksen prosessiksi, joka tähtää asioiden muuttamiseen ja kehittämiseen entistä paremmiksi. Tällöin toiminnan kehittäminen ymmärretään jatkuvaksi prosessiksi, joka jatkuu päättymättä. Toimintatutkimus ei pyri ainoastaan kuvaamaan asioita vaan myös muuttamaan niitä. Toimintatutkimus pyrkii tuottamaan uusia ja uudenlaisia käytäntöjä, ei vain tekstiä. (Aaltola & Syrjälä 1999, 17–18.)

Toimintatutkimus on tutkimuksellinen lähestymistapa, tutkimusorientaatio, jossa hyödynnetään erilaisia tutkimuksen menetelmiä. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä kyselyllä, haastattelulla tai havainnoimalla. (Aaltola & Syrjälä 1999, 17–18.)

Aineisto kerättiin haastattelemalla henkilökohtaisesti sosiaalityössä olevia työntekijöitä ja diakoniatyössä olevia työntekijöitä. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelun keinoin niin,

että kaikille haastateltaville lähetettiin teemahaastattelun teemat etukäteen ja haastattelutilanteissa näitä teemoja käytettiin haastattelukysymyksinä.

Haastattelu on yleisimmin käytetty tiedonkeräysmuoto. Menetelmänä se on joustava ja haastattelu sopii monenlaisiin tutkimustarkoituksiin. Yksilöhaastattelu on eniten käytetty haastattelun muoto. Siinä haastateltava ja haastatteliija ovat suorassa vuorovaikutuksessa keskenään. Toinen haastattelun muoto, jota paljon myös käytetään, on ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelu on keskustelua ryhmässä. Siinä osanottajat kommentoivat keskenään asioita hyvinkin spontaanisti tehden samalla huomioita tutkittavana olevasta asiasta tai ilmiöstä. Ryhmähaastattelu puoltaa paikkaansa etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa on tärkeää saada selville, miten ryhmä muodostaa yhteisen kannan tutkittavasta asiasta. Ryhmähaastattelulla saadaan paljon tietoa monelta henkilöltä yhtä aikaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61–63.)

Haastattelulajeja on monia ja ne voidaan jakaa karkeasti kahteen eri luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat strukturoidut, standardoidut lomakehaastattelut ja toiseen luokkaan kuuluvat strukturoimattomat haastattelut, puolistrukturoidut haastattelut, syvähaastattelut ja teemahaastattelut. Teemahaastattelua voidaan pitää puolistrukturoituna haastatteluna, jossa keskustelu toteutetaan ennalta valittujen teemojen perusteella. Haastattelu etenee näiden teemojen mukaan, ei niinkään kysymysten mukaan. Haastattelun teemat nousevat käsitteilyssä olevan asian teoreettisesta viitekehuksesta ja erilaisista käsitteistä, joista syntyy alakäsitteitä, joihin halutaan saada vastauksia teemahaastattelulla. Teemoja voidaan tarkentaa haastattelutilanteessa apukysymyksillä. Teemahaastattelu sopii kaikenlaisia yksilön tai yhteisön kokemuksia, ajatuksia, tunteita tai uskomuksia käsiteltäessä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61–63.) Tässä opinnäytetyössä on käytetty teemahaastattelua sekä yksilöhaastattelussa, että ryhmähaastattelussa. Haastattelut on osittain nauhoitettu ja osittain kirjoitettu muistiin haastattelujen aikana. Nauhoitetut haastattelut on kirjoitettu auki sanasta sanaan. Näin kerättyä aineistoa kertyi 19 sivua.

Analysoinnin kohteena voi olla joko tekstimuotoinen aineisto tai haastattelulla koottu puheaineisto. Analysoitaessa haastattelumateriaalia on tutkijalla oltava selkeä kuva siitä, mitä tutkitaan. Usein haastattelussa tulee tutkittavaa materiaalia hyvin paljon. Sisältö on koodattava tai litteroitava. Tutkimuksen kannalta oleelliset ja kiinnostavat asiat on erotettava epäoleellisista asioista. Ylimääräinen aineisto on karsittava pois. Sen jälkeen aineisto on luokiteltava, teemoiteltava ja tyypiteltävä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–94.)

Kun on käytetty teemahaastattelua, on melko helppoa pilkkoa haastattelut teemoihin, onhan jäsenitys oikeastaan tehty jo ennen haastattelun aloittamista, kun on mietitty teemoja. Teemoittelun jälkeen tehdään haastatteluaineistosta yhteenveto. Sisällönanalyysissä on kyse aineiston tarkastelusta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia etsien, sekä haastattelujen tiivistämisestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–94). Tämän opinnäytetyön vuoksi tehdyt haastattelut kirjoitettiin auki ja teemoiteltiin uudelleen. Teemahaastattelun etukäteiskysymykset (Liite 2) todettiin osittain epäonnistuneiksi, koska monta kysymystä käsitteli osittain samaa asiaa. Siksi uudelleen teemoittelu on perusteltua.

Yksilöhaastattelujen aineiston analysoinnin jälkeen järjestetyssä yhteistyöseminaarissa esiteltiin yksilöhaastattelujen aineiston tulokset. Samoja teemoja käsiteltiin ryhmässä, jossa kaikki puhuivat avoimesti ja vastailivat teemakysymyksiin uudelleen. Näin syntyi hyvää ja antoisaa ryhmäkeskustelua. Tässä yhteisessä yhteistyöpalaverissa luotiin yhteinen toimintamalli, yhteistyömalli. Lisäksi sovittiin jatkotoimenpiteistä, jollainen on muun muassa sovittu yhteinen palaveri. Jatkossa tullaan järjestämään vähintään kaksi kertaa vuodessa yhteinen yhteistyöseminaari, joissa voidaan päivittää tietoja. Yhteistyöpalaverissa oli kysymyksessä ryhmähaastattelu, joka toteutettiin teemahaastattelun keinoin.

Haastatteluissa on haastattelijalla hyvä mahdollisuus tehdä erilaisia havaintoja. Haastattelija voi havainnoida haastateltavan toimintaa, ilmeitä, eleitä ja käyttäytymistä. Havainnot antavat lisämateriaalia puhutun haastattelun lisäksi. Haastateltava saattaa käytöksellään näyttää olevansa eri mieltä, mitä sanat antavat ymmärtää. Ihmisen viestinnästä vain 20 % on sanoja, loput kehollista ilmaisua.

Vapaa havainnointi on hyvä metodi silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä ei ole ennestään paljoa tietoa. Havainnoinnilla on erilaisia muotoja. Osallistuva havainnointi tarkoittaa sitä, että tutkija itse osallistuu yhteisöön, jossa havainnointia tehdään. Tutkija voi yrittää pysyä ulkopuolisena tarkkailijana, mutta voi myös liittyä tutkittavaan yhteisöön jäseneksi kerätäkseen havainnointimateriaalia. Osallistuva havainnointi auttaa tutkijaa ymmärtämään havainnointavaa kohdetta paremmin. Osallistuva havainnointi eroaa toimintatutkimuksesta, jota tässä opinnäytetyössä on myös käytetty, siten, että tutkija varoo vaikuttamasta tutkittavien toimintaan. (Tuote ja tieto. Tuotteiden tutkimus ja kehittäminen.) Tässä opinnäytetyössä on havainnointia käytetty lisämateriaalin hankkimiseen. Tutkijan omaa työtä ja työalaa tutkitessa havainnot ovat antaneet mielenkiintoista lisää haastattelulle. Havainnointia ei ole käytetty tutkimusmetodina.

Keskusteleva havainnointi on hyvä vaihtoehto silloin, kun halutaan saada tietoon tutkittavan aitoja käsityksiä tutkittavasta aiheesta. Havainnoivassa tutkimuksessa voidaan käyttää menetelmää, jossa tutkittavaa pyydetään ajattelemaan ääneen ja tutkija pysyttelee suurimman osan ajasta hiljaa tehden vain joitakin asiaa eteenpäin vieviä kysymyksiä. Keskustelevaa havainnointia voidaan myös kehittää teemahaastattelun suuntaan, jolloin tutkija kyselee toiminnan syitä, merkityksiä ja toimintatapoja. Tutkija osallistuu keskusteluun tasavertaisena tutkittavien kanssa tehden samalla havaintoja tilanteesta. (Tuote ja tieto. Tuotteiden tutkimus ja kehittäminen.)

Etukäteiskyselyjä tutkimuksen tarpeellisuudesta tehtiin touko-kesäkuussa 2010. Myös sopimus yhteistyöstä tämän opinnäytetyön osalta tehtiin ensin suullisesti ja sitten kirjallisesti (Liite 3) jälkikäteen lokakuussa 2010. Tutkimusta varten on pyydetty tutkimuslupa (Liite 1) molempien organisaatioiden esimieheltä heinäkuussa 2010. Tutkimusluvan antoi sosiaalityön puolelle johtavalääkäri, joka on myös sosiaalitoimen esimies. Diakoniatyön tutkimusluvan antoi kirkkoherra. Tutkimusta varten tehdyt yksilöhaastattelut suoritettiin syyskuun ja lokakuun aikana 2010. Ryhmähaastattelu eli ensimmäinen sosiaalityön ja diakoniatyön yhteistyöpalaveri oli lokakuussa 2010.

9 TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET

Tehtäessä tutkimusta ihmisistä on oltava erittäin huolellinen eettisyyden ja kaikinpuolisen hyvän käytöksen toteutumisesta. Tutkimushaastatteluun osallistuneita ei saa voida tunnistaa, mikä on haasteellista näin pienessä tutkimusjoukossa. Tunnistamattomuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi. Aineisto on ainoastaan tämän tutkimuksen käyttöön, ei mihinkään muuhun tarkoitukseen. Aineisto tuhotaan heti opinnäytetyön valmistuttua.

Tutkimukseen pyydettiin lupa esimiehiltä. Työntekijöille tehdyistä teemahaastatteluista sovittiin etukäteen asianosaisten kanssa, että jokaiselle mahdollisimman vähän omaa työtä haittaava ajankohta saatiin selville. Haastateltavien kanssa sovittiin, että tietoja voidaan hyödyntää kehitettäessä yhteistyötä. Vaitiolovelvollisuuden, joka koskee sekä sosiaalityön työntekijöitä, että diakoniatyöntekijöitä, muistaminen tällaisessa toimintatavassa, jossa saat-
taa tulla puhetta asiakastapahtumista, on tärkeää. Tutkimuksesta on riittävästi kerrottava vastaajille etukäteen.

Tutkimuksen tekemisessä on huomioitava tutkimuksen luotettavuus. Tässä opinnäytetyössä saadut tutkimustulokset ovat kaikkia tutkimukseen osallistuneita hyödyttäviä, jokaisen oman työn kannalta yhteistyö helpottaa työtä. Lisäksi tutkimuksen tuloksista ja laaditusta yhteistyömallista on hyötyä asiakkaille. Asiakkaiden etu on ollut tämän tutkimuksen tärkein lähtökohta.

Havainnointia on käytetty lisämateriaalin hankkimiseksi, haastatteluvastausten tueksi ja lisäksi. Havainnoinnista on kerrottu haastateltaville etukäteen.

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen toteutustapana oli sekä sosiaalitoimen työntekijöille että diakoniatyöntekijöille suunnattu teemahaastattelu, joka toteutettiin haastattelemalla henkilökohtaisesti paikanpäällä vastaajien työpaikoilla. Pyyntö haastattelusta lähetettiin sähköpostilla sosiaalitoimen työntekijöille ja diakoniatyön työntekijöille. Haastattelupyynnön vastaanottajina olivat sosiaalitoimen työntekijät: johtava sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijä, kaksi sosiaaliohjaajaa, kaksi perhetyöntekijää, asuntosihteri, vammaispalveluohjaaja, päihdehoitaja ja välitystiliasioista vastaava palvelusihteri. Diakoniatyössä vastaajina olivat molemmat varsinaiset viranhaltijat, sekä kaksi sijaista. Opinnäytetyön merkitys tulee esille konkreettisissa käytännön yhteistyömenetelmissä, joita tutkimuksella luodaan yhdessä sosiaalityön ja diakoniatyön työntekijöiden kanssa asiakkaiden paras huomioiden. Tuotoksena yhteistyön konkreettista kehittämistä varten laaditaan yhteinen suunnitelma yhteistyön tekemisestä, johon molemmat osapuolet sitoutuvat.

Tässä opinnäytetyössä tutkimusaineisto koostuu sekä yksilö- että ryhmähaastattelun tuloksista että havainnoista kaikissa haastattelutilanteissa. Haastattelut on nauhoitettu ja sen jälkeen kirjoitettu auki. Sisältö on pilkottu teemoihin, niitä on tarkastelu etsien opinnäytetyön kannalta kiinnostavia asioita: Yhteistyöstä saadut kokemukset, mahdolliset esteet yhteistyölle ja yhteistyötä edistävät tekijät on etsitty haastattelujen tuloksista. Lisäksi ryhmähaastattelussa on etsitty yhteisiä toimintamalleja yhteistyölle peilaten yksilöhaastattelujen tuloksiin.

10.1 Haastateltavat

Teemahaastatteluun osallistui johtava sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijä, kaksi sosiaaliohjaajaa, kaksi perhetyöntekijää, päihdehoitaja, asuntosihtööri, palvelusihtööri, kaksi diakonian viranhaltijaa, kaksi diakoniatyön sijaista (N=13). Vain yksi haastateltavaksi pyydetty ei vastannut kutsuun. Haastattelijan rooli on ollut osittain hankala, sillä hän on itse yksi diakoniatyön työntekijöistä.

10.2 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavat olivat iältään 24–63 vuotta. Naisia haastateltavista oli suurin osa (N=12) vain yksi oli mies (N=1). Haastateltavien koulutustausta oli hyvin erilainen, samoin työnkuvat. Sosionomi (AMK) koulutus oli yleisin (N=6), joista diakonin pätevyys yhdellä ja kirkon nuorisotyönohjaajan pätevyys yhdellä. Yksi sosionomi (AMK) oli kouluttautunut myöhemmin sosiaalityöntekijäksi. Muita koulutuksia oli yhteiskuntatieteiden maisteri (N=2), joista molemmilla sosiaalityöntekijän pätevyys, mielenterveyshoitaja (N=2), joista toisella myös sairaanhoitajan tutkinto, sekä päihdehoitajan tutkinto (N=1), tradenomi (N=1), merkonomi (N=1), sosiaaliohjaaja (N=1), lähihoitaja (N=1). Oman alan työkokemukset, samoin kuin työkokemus nykyisessä työssä vaihtelivat kahdesta vuodesta 30 vuoteen.

10.3 Haastateltavien työtehtävät nykyisin

Käytän tässä kappaleessa imperfektiä puhuttaessa työn- ja toimenkuvista. Syy tähän on jatkuvasti muuttuvat työnkuvat ja vastualueet. Haastatteluhetkellä olivat työnkuvat edellä kuvatun mukaiset, mutta tänään voi tilanne olla jo toisin. Sekä sosiaalityössä, että diakonia-

työssä on työntekijöiden suhteen epävakaa tilanne, työntekijät muuttuvat ja silloin, kun uusi työntekijä tulee, tarkastellaan toimenkuvia aina uudelleen. Toinen työnkuvien muuttumiseen vaikuttava tekijä on työntekijöiden kouluttautuminen.

Kaikilla haastateltavilla oli hyvin monipuolinen työnkuva. Sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan kuului koko lastensuojeluprosessi aina lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta tarpeiden selvittelyn kautta mahdolliseen asiakkuuteen saakka, avohuollon tukitoimet, sijaishuoltoasiat, nuorten jälkihuolto, perhetyön ohjaus, velvollisuus antaa konsulttiapua muun muassa koulukuraattorille ja nuorisotoimelle, sosiaalityön määräajoista huolehtiminen, sosiaalityön tiimin vastuu, hallintovastuu, talouden seuranta ja talousvastuu, lastenvalvojan tehtävät, lausuntojen antaminen käräjäoikeudelle, työn kehittäminen, työntekijöiden ja asiakkaiden ohjaus ja neuvonta, erilaisten lausuntojen antaminen.

Sosionomeilla työnkuvat olivat myös hyvin monipuoliset. Muun muassa perhetyössä perhetyöntekijän työhön kuului kaikkea mitä perheen arjen tukemiseen kuuluu, vanhempien ja lasten ohjausta, kodin ja koulun välistä yhteistyötä, päivähoidon kanssa yhteistyötä. Toisen perhetyöntekijän koulutus on mielenterveyshoitaja, hänen työhönsä kuului myös kaikkia edellä lueteltuja tehtäviä. Lisäksi sosionomi (AMK) koulutuksen saaneiden työkuvaan kuului päihdetyössä työparina toimimista, toimeentulotuen laskemista, kuntouttavasta työtoiminnasta vastaamista, sosiaalihuollollisesta työtoiminnasta vastaamista, kotikäyntityötä, kehitysvammatyötä, mielenterveys- ja päihdetyötä, diakoniatyön päivystyksiä ja taloudellista avustamista, erilaisten tapahtumien järjestämistä ja keräysten organisointia, kerhojen ja piirien vetämistä ja kaikenlaisia asiakkaiden asioiden hoitamista.

Päihdehoitajan työhön kuului kaikkea mitä päihdetyössä eteen tulee, muun muassa vastuu päihdetyöstä ja päihdehoitotyöstä, koordinoida ja kehittää kunnan päihdetyötä, henkilökoh-
taisia tapaamisia niin vastaanotolla, terveyskeskuksen vuodeosastolla kuin asiakkaiden ko-
deissakin, päihdetyöryhmän vastuuhenkilönä toimimista ja koollekutsumista. Päihdehoita-
jan valitsin haastateltavaksi siksi, että sairaanhoitajan taustastaan huolimatta hän on sosiaa-
litoimen työntekijä.

Mäntyharjun kunnan kolmesta palvelusihteeristä valitsin haastateltavaksi yhden, jonka toimenkuvaan kuului välitystilin hoitamista, toimeentulotuen laskemista, perusturvan taloudesta huolehtimista, laskujen maksua sosiaalitoimen puolelta, perusturvalautakunnan sihteerinä toimimista ja asiakkaiden tapaamista ilman ajanvarausta.

Asuntosihteeriksi valikoitui haastateltavien joukkoon siksi, että hänen työajastaan 80 % on perusturvan puolella, hänen vastuualueenaan on sosiaalinen isännöinti, asiakkaiden asumiseen liittyvien ongelmien selvittäminen ja hoitaminen, asuntojen järjestäminen asuntoa tarvitseville, osittain myös toimeentulotuen laskeminen, asuntolainsäädännön viranomaistehävät ja päihdeongelmaisten päivätoimintakeskus Nollapisteessä yhtenä päivänä viikossa vastuullisena ohjaajana toimiminen.

Sosiaaliohjaajan työhön kuului työttömien parissa tehtävää työtä, EU-ruoka-avusta vastaaminen, kotikäyntejä, erilaisissa piireissä ja kerhoissa vierailuja ja diakonista perhetyötä. Lähihoitajan työhön kuului erilaisia avustavia tehtäviä seurakunnan diakoniatyössä ja nuorisotyössä.

10.4 Haastateltavien kokemuksia yhteistyöstä sosiaali- ja diakoniatyön välillä

Yhteinen kokemus haastateltavilla oli toivon ja ihmisarvon ylläpitämisen tärkeys. Sekä sosiaali- että diakoniatyöllä on tavoitteena asiakkaan etu, kaikinpuolinen asiakkaan auttaminen asiakkaan parhaaksi ja mahdollisimman aukoton auttamisen kenttä. Aina se ei kuitenkaan toteudu. Vaikeissa ja haasteellisissa tilanteissa tilannetta voisi helpottaa asioiden miettiminen yhdessä, asiakkaan läsnä ollessa, verkostopalaverissa.

Lähes kaikilla haastateltavilla oli sama kokemus, että yhteistyötä on melko vähän ja se on hyvin satunnaista. Pääsääntöisesti yhteistyö on koettu hyvänä asiana. Yhteistyössä toteutet-

tuja leirejä pidettiin erittäin hyvinä. Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja seurakunnan diakoniatyön yhdessä toteuttamia leirejä ovat kerran vuodessa viikon mittainen päihdeongelmaisten leiri, kerran vuodessa toteutettava viikon mittainen kehitysvammaisten leiri, kaksi kertaa vuodessa viikonlopun mittainen diakoninen lastenleiri, kerran vuodessa kolmen päivän mittainen perheleiri ja kerran vuodessa mielenterveysväelle järjestettävä leiripäivä. Hyvinä ja toimivina yhteistyön muotoina pidettiin jouluavustuksissa käytyjä yhteisiä keskusteluja. Sosiaalityöllä ja diakoniatyöllä on tapana avustaa vähävaraisia perheitä joulun alla. Näitä avustettavia perheitä on mietitty yhdessä päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Yhdellä vastaajalla oli kokemus yhteisen kielen ja työtavan puuttumisesta. Sosiaalityöntekijöillä ja diakoniatyöntekijöillä on hyvin erilaiset työnäyt ja taustaorganisaation viitekehykset ovat hyvin erilaiset. Sosiaalityötä määritteleviä lakeja ja normeja on vaikea sivuuttaa. Diakoniatyö on joustavampi määräysten ja normien osalta, asiakkaan asioiden hoitaminen tapahtuu helpommin ja nopeammin, kuin sosiaalityössä. Yksi vastaajista nosti esille viikonlopun taloushuolet perheessä: perheenäiti totesi perjantaina, ettei viikonlopuksi ole ruokarahaa perheelle. Sosiaalitoimistosta ei niin lyhyellä varoitusajalla saa apua, perhetyöntekijä ohjasi ottamaan yhteyttä diakoniatyöhön ja sitä kautta ruokaraha järjestyi viikonlopuksi.

Useat vastaajista totesivat, että yhteistyön tekeminen monissa tilanteissa olisi asiakkaan kannalta hyödyllistä, mutta ajan puutteen vuoksi jää usein tekemättä. Yhteistä aikaa yhteistyön suunnittelulle ja kehittämiselle pitäisi olla, jotta yhteistyö olisi helppoa. Monet haastateltavat myös totesivat, että sosiaalityöllä ja diakoniatyöllä on paljon yhteisiä asiakkaita, joiden hyöty olisi toimiva yhteistyö.

Yhteistyö niiltä osin, kuin sitä on ollut, on todettu helpoksi työntekijöiden tuttuuden vuoksi. Pienessä kunnassa tämä mahdollistuu, koska toimijoita on niin vähän. Isommissa yksiköissä tilanne onkin haastavampi. Tulevaisuudessa mahdollisesti pienten kuntien on liityttävä isompiin yksiköihin ja silloin tilanne onkin aivan toinen.

Yhteistyö on helpompaa, jos tuntee työntekijät, henkilökemiat vaikuttaa. Toisten kanssa on helpompi tehdä yhteistyötä, ei ole kiva hakata päätä seinään. Per-

soonalla on merkitystä, mutta ehkä ei sais olla... Kaikista ei voi tykätä, ihmisenä kaikkia pitää rakastaa Jumalan luomina, kaikista ei tarte tykätä, kaikkien kanssa on vaan voitava tehdä töitä.

Yhteistyöksi voidaan katsoa myös erilaisista asioista ilmoittaminen. Muun muassa lastensuojelulaki velvoittaa viranhaltijat ilmoittamaan huomaamistaan ongelmista. Lastensuojeluilmoitus on aina tutkittava. Joissakin tapauksissa pienestäkin asiasta ilmoittaminen on kannattavaa, sillä pienikin asia voi vaikuttaa päätökseen, joka lastensuojelussa tehdään. Tällä tavallakin voi yhteistyötä tehdä asiakkaan parhaaksi. Diakoniatyöntekijöillä on usein erilainen lähestymiskulma asioihin kuin sosiaalityöntekijöillä, on hyvä ottaa huomioon monenlaisia kantoja tehtäessä joskus hyvinkin vaikeita päätöksiä.

Joissakin tilanteissa on sosiaalityön ja diakoniatyön välillä ollut yhteisiä kotikäyntejä. Yhdessä kotikäynneille meneminen on koettu hyvänä asian. Varsinkin vaikeissa tilanteissa, perheissä, joissa on monta jäsentä, jos toinen osapuoli tuntee ennestään asiakkaan / asiakkaat, on yhteinen kotikäynti tuottanut hyviä kokemuksia.

Sosiaalityön puolelta yksi vastaaja mietti, että yhteistyö on hyvä asia, mutta hyvin pitkälti diakoniatyöntekijöiden aktiivisuuden varassa, sosiaalityön puolelta yhteistyöpyyntöjä on hyvin harvoin.

Vois olla itsekin aktiivisempi ja soitella vaikka...

10.5 Yhteistyökumppanin ammatillinen tunteminen

Sosiaalityö kokee diakoniatyön luotettavana yhteistyökumppanina (N=3), jonka vahvuutena ja omana alueena on kristillisyyden, hengelliset asiat ja ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen. Sosiaalityön kokemus diakoniatyöstä on useilla melko vähäistä, joten kovin kattavaa kuvaa toisen työstä ei ole olemassa. Usein (N=4) diakoniatyöntekijä nähdään asiakkaan puolesta puhujana, rinnallakulkijana, käytännön työssä ”sosiaaliohjaajana”, heikompienpuolen pitäjänä, etujen ajajana ja kuuntelijana, ei niinkään virallisena tahona. Yksi vastaaja totesi, että

haastetta on puolin ja toisin, toisen työtä ei juurikaan tunneta ja tiedetä, hyvä kun tietää edes omansa tässä koko ajan muuttuvassa toimintaympäristössä.

Keskusteluapu koetaan diakoniatyöntekijöiden vahvuudeksi molemmissa organisaatioissa.

Ehkä olisi hyvä tehdä enemmänkin yhteistyötä, oppisi tuntemaan... Me näemme asiakkaat enemmän ihmisinä, näemme pintaa syvemmälle. Siellä isketään vain lappu kouraan, pitäisi pystyä paperilla näyttämään kaikki, kun ei sinne saa henkilökohtaisia aikoja. Ihminen on aika heikoilla, kun kaikki korttitalon kortit on rikki. Meidän vahvuutemme on henkilökohtaisessa kohtaamisessa. Ei voi saada mitään, jos ei raahaudu meille tai kutsu kotiinsa käymään.

Diakoniatyössä ajatellaan sosiaalityössä olevan niin kiireistä, ettei ehkä viitsitä pikkujutuilla vaivata. Sosiaalityö koetaan byrokraattiseksi, hitaaksi ja monimutkaiseksi organisaatioksi. Työntekijät nähdään rahanjakajina, perustoimeentulosta huolehtiviksi virastoihmisiksi. Kokemus myös siitä, että diakoniatyöntekijää aliarvioidaan yhteistyökumppanina, eikä siksi pyydetä mukaan, nousi esille. Kaiken kaikkiaan haastateltavat diakoniatyön puolelta toteivat tietävänsä hyvin vähän sosiaalitoimen työstä. Näkyvin ja kuuluvuin osa on toimeentulotuki, joka todellisuudessa on vain pieni osa työtä.

10.6 Työtilanteita, joihin yhteistyötä toivotaan

Vastaajista lähes kaikki (N=10) mainitsivat vaikeat ja haastavat työtilanteet sellaisiksi, joissa yhteistyötä toivottaisiin.

Kun mikään ei riittä, mikään ei auta. Kaikkea on jo kokeiltu ja aina ollaan samassa tilanteessa, rahat ei vaan riitä...

Varsinkin perhetyössä yhteistyötoivomus olisi työparina toiminen perheissä, joissa on lapsia ja aikuisia ja kaikki vaativat osansa. Samoin muutkin haastavat kotikäynnit olivat työpariajattelun kohteena, omasta työorganisaatiosta ei aina saa työparia ja on monenlaisia paikkoja, joihin ei yksin ole hyvä mennä. Toisaalta koettiin, että voisi olla hyvä, jos työpari olisikin eri organisaatiosta, silloin saisi asioiden käsittelyyn erilaisia näkökulmia. Esimerkiksi huostaanottotilanteessa diakoniatyöntekijä voisi olla vanhempien tukena pidempiaikaisestikin. Työparina toimiminen kotikäynneillä oli molempien, sekä sosiaalityön että diakoniatyön toiveena.

Sosiaalityössä aika, joka asiakkaalle varataan, on niin lyhyt, että siinä ei paljoa ehdi puhua. Varsinkin surun ja menetyksen kohdattua tai elämän kriisissä olevan asiakkaan kohdalla sosiaalityöltä nousi toive diakoniatyöntekijöille, että voisi olla keskusteluapu, sielunhoito, paikka jonne voisi asiakkaan ohjata. Ihmisten elämässä on monenlaisia kriisejä, joissa keskusteluapua tarvitaan. Haastatteluissa esiin nousivat huostaanottotilanteet, häätö asunnosta, avioero, läheisen kuolema tai sairastuminen. Diakoniatyöntekijöillä taas on toive, että voi kysyä neuvoa sosiaalityöltä asiakkaan asioissa.

Päihdehoitajan työ on aika yksinäistä, työparitoive, vaikkakin sosiaaliohjaaja onkin työparina, nousi ajatuksiin ja toisaalta myös työnohjaukselliset yhteiset keskustelut. Diakoniatyön osallistuminen kunnalliseen päihdetyöryhmään ja muihin vastaaviin on koettu tärkeänä ja sitä toivottiin lisättävän.

Yhteistyössä toteutetut kotikäynnit olivat haastateltavien mielestä tärkeitä. Vastaajista monet (N=5) mainitsi nimenomaan kotikäyntityön tärkeäksi yhteistyön muodoksi ja toiveeksi. Toinen merkittävä yhteistyömuoto, jota haastateltavat toivoivat, oli yhdessä järjestetyt erilaiset tapahtumat ja leirit. Tällaista yhteistyötä on ollutkin, mutta sen kehittämistä kannattaa jatkaa. Myös ryhmätoiminta eri asiakasryhmille koettiin tärkeäksi. Yhteistä ryhmätoimintaa erityisryhmille on joskus ollut, mutta tällä hetkellä ei ole. Ryhmätoimintaa tullaan kehittämään ja herättelemään uudelleen. Yksinhuoltajille, mielenterveyskuntoutujille ja yksinäisille on ollut omaa toimintaa, mutta vähitellen ryhmät ovat hiipuneet ja lakanneet olemasta tai siirtyneet vapaaehtoisvoimin vedettäväksi. Työnohjaukselliset keskustelut ja yhteiset palaverit asiakkaiden asioista olivat myös useilla vastaajilla (N=3) toiveena.

Etsivä työ on molemmissa organisaatioissa vähäistä. Ajatuksen tasolla ja toiveena oli joillakin vastaajilla yhdessä jalkautuminen ihmisten arkeen. Eräs haastateltava kertoi

Aiemmassa työpaikassani eri kunnassa toteutimme sosiaalityö ja diakoniatyö yhdessä etsivän kotikäyntityön projektin. Valitsimme asuinalueen, jossa oli paljon vuokra-asuntoja ja kävimme soittamassa ovikelloa joka ovella. Kerroimme kunnan palveluista ja mahdollisuudesta tulla kotikäynnille, asukkaan mahdollisuudesta osallistua erilaisiin toimintoihin ja palveluiden saatavuudesta. Vastaanotto oli erittäin hyvä ja uusia kotikäyntejä etsivällä työllä kertyi melko paljon.. Asukkaat olivat pääsääntöisesti iloisia ja tyytyväisiä tästä projektista.

Työtehtäviä on niin paljon, että etsivään ja ennaltaehkäisevään työhön ei juurikaan jää aikaa.

Mäntyharjussa on mielestäni melko paljon/helppoa tehdä esimerkiksi toimeentulotuen piirissä olevien asiakkaiden eteen yhteisiä ”toimintasuunnitelmia”. Mun mielestä sossut ja diakonit kohtaavat kentällä usein... melko saman asiakaskunnan ja voisi ehkä tulevaisuudessa tehdä jotain esim. perhekäyntejä yhteisesti tiiminä, kun molemmilla on vähän resursseja. Tai jakaa työtä jotenkin luontevasti. Sillä vaikka diakoniatyössä on monia työmuotoja, jotka ei kohtaa sosiaalityön kanssa, niin on myös paljon yhtäläisyyksiä. Asiakkaiden kohdalla varmaan yhteistyötä monien ammattilaisten kanssa ns. kerralla – eli kun yhteistyö toimii eri tahojen kanssa ei tule sellaista luukutusefektiiä ja asiakas kokee tulleensa autetuksi täysivaltaisesti

10.7 Yhteistyön mahdottomuus

Yhteistyö koettiin tärkeäksi ja tilanteita, joissa yhteistyö ei olisi mahdollista löytyi vain vähän. Haastateltavista lähes kaikki (N=11) mainitsivat tilanteen, jossa yhteistyö ei olisi mahdollista, silloin jos asiakas sen ehdottomasti kieltää.

Kyllä yhteistyö on aina mahdollista, jos asiakas antaa siihen luvan Mielestäni ainoastaan silloin ei yhteistyötä voi tehdä, jos asiakas sen ehdottomasti kieltää.

Vaitiolovelvollisuus aiheutti keskustelua yhteistyön mahdollisuudesta. Haastattelussa kuitenkin todettiin, että jos asiakas on itse mukana tai jos hän on antanut luvan asioidensa hoitamiseen, niin silloin vaitiolovelvollisuus ei ole esteenä. Toisaalta sekä sosiaalityöntekijöillä, että diakoniatyöntekijöillä on vaitiolovelvollisuus, niin asiakkaan parhaaksi toimimisessa ei saa olla vaitiolovelvollisuus esteenä.

Yhteistyötä ei pidä tehdä ainoastaan yhteistyön vuoksi. Jos ei yhteistyöllä ole merkitystä ja siitä ei ole asiakkaalle mitään hyötyä, ei silloin pidä väkisin yhteistyötä tehdä. Yksi sosiaalityön vastaajista mainitsi, että silloin ei voi tehdä yhteistyötä, jos asiakas on seurakuntavastainen. Keskusteluun nousi myös pakolaiset, maahanmuuttajat ja muut eri uskontokuntiin kuuluvat.

10.8 Yhteistyöseminaari

Yhteistyöseminaariin osallistui 13:sta yksilöhaastatteluun osallistuneesta 8. Poissaolleilla oli yhtä lukuun ottamatta perusteltu syy. Yhteistyöseminaarin paikaksi oli valittu Mäntyharjun kunnantalolla oleva rauhallinen kokoushuone. Paikka valittiin siksi, että suurin osa haastatteluista on Mäntyharjun kunnan sosiaalitoimen työntekijöitä ja heidän työhuoneensa sijaitsevat kunnantalolla. Yksilöhaastatteluissa oli tullut ilmi työntekijöiden kova kiire ja paikkaan päädyttiin ajan säästämiseksi.

Yhteistyöseminaarissa käytiin läpi yksilöhaastatteluissa esille nousseita asioita ja asioista puhuttiin hyvin avoimesti. Yhteistyötä pidettiin hyvin tärkeänä ja yhteistyön kehittämistä toivottiin. Kuitenkin jatkuvan kiireen työssä todettiin lähes yhdestä suusta vaikeuttavan yhteistyön kehittämistä. Yhteistyötä olisi hyvä tehdä, mutta mistä siihen löytyisi tarvittava aika?

Vaitiolovelvollisuus puhutti paljon. Sosiaalityössä olevat työntekijät kokivat vaitiolovelvollisuuden olevan niin ehdoton, että oman organisaation ulkopuolella ei asiakkaan asioista voida puhua. Sosiaalityössä olevat työntekijät kuitenkin totesivat voivansa keskenään puhua asiakkaiden asioista. Päädyttiin valtakirjan laatimiseen, jossa asiakkaalta pyydetään lupa asioiden hoitamiseen tarvittavien tahojen kanssa. Tällainen valtakirja on etenkin diakoniatyöntekijöille merkityksellinen, sillä diakoniatyöntekijöillä ei ole tiedonsaantioikeuksia. Sosiaalityöntekijöillä on laajat tiedonsaantioikeudet eri viranomaisilta, kuten esimerkiksi KELA:lta, ja TE-keskukselta. Lain puitteissa myös diakoniatyöntekijät ovat tietyissä tapauksissa velvollisia antamaan tietoja sosiaalityöntekijöille. Valtakirja on diakoniatyössä ollut pienemmässä mittakaavassa käytössä, nyt aletaan kehittää valtakirjasta vielä toimivampaa. Diakoniatyössä asiakkaalta kysytään aina lupa taloudellista avustusta käsiteltäessä yhteydenottoon sosiaalitoimistoon. Lähes kaikki asiakkaat ovatkin suostumuksensa kirjallisenä antaneet. Sosiaalityössä tällaista käytäntöä ei aiemmin ole ollut, vaan usein asiakas on ohjattu diakoniatyöntekijöiden luokse tai soitettu yhdessä asiakkaan kanssa diakoniatyöntekijälle.

Johtavan sosiaalityöntekijän puuttuminen yhteisestä palaverista aiheutti sen, että mitään päätöksiä, joissa rahasta puhutaan, ei voitu tehdä. Keskusteltiin yhteisistä leireistä, jotka on koettu hyväksi. Päihdeleiriin on kunnan puolen työntekijän pitänyt vuosittain anoa lupa, toiveena on että jatkossa päätös voisi olla pidempiaikainen. Leiriä pitäisi voida suunnitella hyvissä ajoin ja luvan puuttuminen on vaikeuttanut suunnittelua. Kehitysvammaisten leirillä ei viime vuosina ole ollut kunnan puolelta yhtään työntekijää vaan kunta on maksanut puolet leiristä. Tästäkin olisi ollut hyvä keskustella johtavan sosiaalityöntekijän läsnä ollessa. Perheleiristä ja lastenleiristä ei keskusteltu myöskään.

Mäntyharjun kunnasta puuttuu kriisiasunto. Yhteistyöseminaarissa kehittyi ajatus sellaisen asunnon hankkimisesta yhdessä. Myöhemmin selvisi, että seurakunnan omistuksessa oleva yksi asunto on vapautumassa ja se olisi mahdollista saada kriisiasunnoksi.

Yhteistyöseminaaria pidettiin tarpeellisena ja yhdessä päätettiin jatkaa yhteisiä palavereja. Seuraavan palaverin ajankohdaksi sovittiin joulukuun alku, jolloin käsitellään yhdessä jouluvuorustusasioita ja mikäli johtava työntekijä pääsee mukaan, keskustellaan myös seuraavan kesän mahdollisista leireistä. Jatkossa päätettiin järjestää yhteinen palaveri neljä kertaa vuodessa. Palavereissa päivitetään yhteisiä asioita, keskustellaan sillä hetkellä pinnalla olevista tärkeistä asioista ja osa ajasta voidaan käyttää myös työnohjaukselliseen keskusteluun. Yhteistyöpalaveria toivottiin myös siksi, että viime vuosina ovat työntekijät vaihtuneet ja työnkuvat muuttuneet, yhteistyöpalaverissa voidaan tavata uusia työntekijöitä ja tutustua, jolloin yhteistyön tekeminen helpottuu. Samoin muuttuneista työnkuvista voidaan puhua, silloin tiedetään aina oikea henkilö, johon ottaa yhteyttä. Koollekutsujaksi nimettiin diakoniatyöntekijä, tämän opinnäytetyön tekijä.

Tutkija havainnoi yhteistyöseminaarissa erilaisia asioita. Merkittävin havainto oli kiire. Sosiaalityön työntekijät tulivat viimetipassa, joku myöhässäkin, he kertoivat heti tullessaan, että aikaa on vain tunti, sitten pitää lähteä. Alussa keskustelu oli jollain lailla vaivautunutta, mutta loppua kohden kyllä vapautui. Tutkijalle tuli alussa sellainen olo, että aluksi monet ajattelivat, että tämäkin vielä. olisi ollut töitäkin. Kaiken kiireen keskellä kuitenkin hyväksyvät pään nyökytykset ja pienet hymyt vakuuttivat tutkijan siitä, että yhteistyötä pidetään oikeasti merkityksellisenä, kiire työssä on todellista.

Koska tutkija on yksi osa tutkimusjoukkoa, asetti se haastattelujen tekemiselle haasteita. Täysin neutraalina ja ulkopuolisena pysyminen omaa työtä pohdittaessa ei ollut koko ajan mahdollista. Myös tulevien yhteistyöseminaarien koollekutsujaksi ja järjestäjäksi valittiin täysin yksimielisesti tutkija.

11 POHDINTA

Yhteistyössä on valtava, osittain aivan käyttämätön voimavara. Kun työntekijöitä on vähän, niin kuin pienessä kunnassa ja seurakunnassa on, on voimavarojen yhdistäminen asiakkaan parhaaksi tulevaisuuden työtapa. Koska asiakkaat ovat pitkälti samoja, on tärkeää, että työntekijöiden osaaminen ja voimavarat yhdistetään. Sillä ei ole väliä, kuka työntekijän palkan maksaa, vaan sillä, että työt tulee tehdyksi ja asiakkaat mahdollisimman hyvin autetuiksi. Sosiaalityön ja diakoniatyön asiakkaat ovat osittain samoja, siksi olisikin tärkeää, että voisi olla yhteisiä palavereja asiakkaiden asioista, silloin vältyttäisiin päällekkäisten töiden tekemiseltä ja asiakas tulisi parhaiten autetuksi. Tiukkenevassa taloudellisessa tilanteessa ei ole varaa hukata resursseja, eikä tehdä päällekkäistä työtä. Siksi yhteistyön kehittämiseen kannattaa satsata!

Hallinnollisesti kunta on hidas ja byrokraattinen organisaatio. Hierarkkisuus vaikeuttaa joidenkin asioiden käsittelyä. Seurakunta puolivirallisena organisaationa voisi olla paikkaamassa tällaista aukkoa, nopeuttaa asiakkaan avunsaantia. Äkillisissä tilanteissa ja varsinkin virka-ajan ulkopuolella on virallisen, eli sosiaalityön, avun saaminen hankalaa. Hengellistä työtä tekevilla diakoniatyöntekijöillä ei ole työaika, jolloin asioiden hoitaminen onnistuu virka-ajan ulkopuolellakin.

Tässä opinnäytetyössä olen keskittynyt sosiaalityön ja diakoniatyön yhteistyöhön, mutta ei pidä unohtaa muitakaan toimijoita. Erilaiset järjestöt ja vapaaehtoistoimijat, kolmas sektori ovat myös vakavasti otettavia yhteistyökumppaneita. Samoin eri seurakunnat, tässä opinnäytetyössä on käsitelty vain evankelis-luterilaisen seurakunnan diakoniatyötä, mutta heluntaiseurakunta, vapaakirkko, adventtiseurakunta ja niin edelleen on myös muistettava yhteistyöstä puhuttaessa. Eikä tietenkään sovi unohtaa saman organisaation sisällä, eri työalojen yli, tapahtuvaa yhteistyötä. Jatkotutkimus aiheiksi tässä olisikin oivia aiheita.

Asiakkaat kertovat mielellään sosiaalityön tekemistä päätöksistä diakoniatyöntekijälle. Toisin päin kerrotaan harvemmin. Jos ei työntekijöiden välillä ole yhteistyötä, jää asiat vain asiakkaan kertomusten varaan. Asiakkailla on usein vääristynyt, tai jopa tarkoituksella vääristelty, tarina sosiaalityöstä. Siksi onkin tärkeää pystyä työntekijöiden keskenään tekemään yhteistyötä ja puhumaan asioista, ettei näitä vääristymiä jää työntekijän mieleen. Yleisimpiä asiakkaiden diakoniatyöntekijöille kertomat tarinat ovat toimeentuloon liittyviä. Miksi ei saatu rahaa ja niin edelleen. Tai miksi asian käsittely kestää niin kauan. Asiakas kertoo asiasta oman versionsa, joka ei välttämättä ole koko totuus. Työntekijöiden välinen yhteys antaa asioista oikean tiedon, eikä jää väärinkäsityksiä elämään. Kaikista asioista puhuminen on tärkeää juuri oikean tiedon vuoksi.

Sekä sosiaalityössä että diakoniatyössä on työmäärään nähden liian vähän työntekijöitä. Kiire ja monet työtehtävät ja monien työtehtävien kohdalla olevat pakolliset aikataulut sitovat työntekijöiden aikaa liian paljon. Yhteistyöhönkin tarvitaan aikaa, vaikka toisaalta se myös vapauttaa aikaa. Mikään hyvä ei synny itsestään, vaan täytyy tehdä töitä toimivan yhteistyön eteen. Toisaalta monien työntekijöiden aikataulujen yhteensovittaminen nopeasti on mahdotonta, sillä työkalenterit ovat melko täynnä. Pidemmällä aikavälillä aikaa voi varata yhteistyöhön ja yhteisten asioiden käsittelyyn helpommin.

Molemmissa organisaatioissa on haastattelujen perusteella sama ongelma: toisten työstä ja mahdollisuuksista ei ole riittävästi tietoa. Yhteistyöpalaverissa lokakuussa 2010 käsiteltiin yhteistyötä ja sen kehittämistä haastattelujen pohjalta. Keskustelu oli vilkasta ja avointa. Konkreettisia yhteistyökuvioita sovittiin.

Teemahaastattelu toimintatutkimuksessa on sopiva tapa saada hankittua tarpeellista tietoa. Yhteistyöpalaveri ryhmähaastattelun keinoin oli myös erittäin sopiva muoto kehittää yhteistyötä eteenpäin.

Merkittäviä tuloksia oli toive yhteisistä kotikäynneistä, yhteistyöpalaveriajatus ja työnohjauksellisten keskustelujen tarve. Myös merkille pantavaa oli se, että nuoremmilla työntekijöillä oli enemmän kiinnostusta yhteistyöhön, kuin vanhemmilla työntekijöillä. Yhteistyöhön täytyy olla aikaa, se ei ole pelkästään työtä helpottavaa, vaan myös aikaa ja energiaa vaativaa toimintaa. Yhteistyöllä on mahdollista keventää työntekijöiden taakkaa ja jakaa töitä eri organisaatioiden välillä. Yhteistyö on helpompaa silloin, kun työntekijät ovat tuttuja keskenään. Näin usein pienissä kunnissa on, mutta isommissa yksiköissä tilanne on toinen. Yhteistyö koetaan mahdolliseksi kaikissa tilanteissa silloin, kun asiakas on itse mukana tai antaa luvan yhteistyölle.

Opinnäytetyön aihe koettiin tärkeäksi, kaikki haastateltavat osallistuivat mielellään, olivat paikalla oikeaan aikaan ja olivat haastattelussa innokkaasti mukana. Molemmissa organisaatioissa työssä olevilla ihmisillä on huoli asiakkaiden elämästä yhteiskunnassa, jossa vähäosaisia on yhä lisääntyvässä määrin ja yhteiskunnan tarjoamat tukimuodot eivät tunnu olevan riittäviä. Sosiaalietuudet eivät ole nousseet samassa tahdissa kuin asumisen kulut ja elintarvikkeiden hinta. Siitä seuraa, että pienituloisilla on yhä vähemmän käytettävissä olevaa rahaa.

Aiemmissä tutkimuksissa on todettu osittain samoja asioita, kuin tässäkin tutkimuksessa. Kiire työssä vaikeuttaa yhteistyötä, samoin kuin tietämättömyys toisten työstä ja mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön. Myös yhteistyön merkitys asiakkaiden kokonaisvaltaiseen auttamiseen on tullut esille sekä tässä tutkimuksessa, kuin monissa aiemmissakin tutkimuksissa. Myös yhteistyön syvyys ja suunnitelmallisuus on koettu hyvin merkitykselliseksi.

Valtioneuvosto on vuonna 2007 asettanut Sata-komitean valmistelemaan sosiaaliturvan kokonaisuudistusta. Sen tavoitteena oli tehdä työn tekeminen kannattavaksi pätkätöinäkin, vähentää köyhyyttä, taata riittävä sosiaaliturva elämän erilaisiin tilanteisiin, vähentää byrokratiaa, yksinkertaistaa sosiaaliturvajärjestelmää (Hiilamo, Kangas, Manderbacka, Mattila-Wiro, Niemelä & Vuorenkoski 2010, 20). Osaan edellä mainituista asioista onkin jo tullut

lainsäädäntö. Osa on vielä hoitamatta, aikaa on vuoden 2011 loppuun. Jos järjestelmä saataisiin toimivaksi, asiakkaiden toimeentulo ei olisi enää niin tiukasti toimeentuloturvan varassa, niin liikenisiköhän sosiaalityöltä ja miksei myös diakoniatyöltäkin, aikaa ja resursseja enemmän etsivään työhön ja oman työn kehittämiseen, muun muassa yhteistyöhön enenevässä määrin? Jos niin olisi, niin yhteiskunnan kehityssuunta olisi hyvä.

Tutkijalle tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut erittäin avartava ja ymmärrystä lisäävä kokemus. Toisen työn ja työtavan tunteminen ei ole itsestään selvää oman organisaation sisällä, saati sitten toisessa organisaatiossa. Haastattelut ja yhteistyöpalaveri ovat lähentäneet sosiaalityötä ja diakoniatyötä, yhteistyö on tulevaisuudessa varmaankin helpompaa. Yhteydenotto toisen organisaation työntekijöihin on helpottunut ja nopeutunut. Oman työn kehittämisen ja kehittymisen kannalta tämä on ollut hieno kokemus, jota ei olisi kannattanut jättää kokematta mistään hinnasta. Aloittaessani tätä tutkimuksen tekemistä, olin hienon hämmentynyt omasta kaksoisroolistani: tutkijana opinnäytetyötä tekemässä sekä työntekijänä diakoniatyössä. Nyt jälkeenpäin tarkasteltuna huoli oli turha ja kokemus työn kannalta erittäin hyvä ja merkittävä. Toisaalta työajattomassa työssä, omalla ajalla opiskellessa, ovat työpäivät ja vapaapäivät sekoittuneet keskenään. Työajan ja oman ajan rajaa ei ole voinut oikeastaan vetää. Kun opiskelu tapahtuu omalla ajalla ja opinnäytetyön aihe on omaan työhön kiinteästi liittyvä, on työpäivät ja vapaapäivät toistensa kaltaisia.

LÄHTEET

- Alavaikko, Mika 2009. Opettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpää. Luento 30.9.2009.
- Churches and diaconia working for a better European social inclusion policy - examples of participation and networking. Artikkelin köyhyydestä ja eriarvoisuudesta. www.eurodiaconia.org/files/Publications/Conference%20reader%20with%20cover%20final.pdf. Viitattu 22.10.2010.
- Diakoniarahasto. www.sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open?cid=Content357943
- Euroopan komissio. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen teemavuosi 2010. ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fi&catId=637. Viitattu 15.10.2010.
- Halttunen, Matti; Voipio, Risto & Pihlaja, Pirjo. Kirkkolainsäädäntö 2002. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari. 2002. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Helminen, Jari 2005. Hyvinvoinnin rakentajat. Näkökulmia hyvinvointityön ja sen edellyttämän ammatillisen osaamisen kehittämistarpeisiin Uudellamaalla. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hyvinvoinnin rakentajat - projekti. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B raportteja 30. Helsinki: Multiprint Oy.
- Helosvuori, Riitta; Koskenvesa, Esko; Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani 2002. Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Hiilamo, Heikki 2010. Laman uhrien auttaminen diakoniatyössä 1990-luvulla. Diakonian tutkimus 1/2010. Helsinki: Nordmanin kirjapaino.
- Hiilamo, Heikki; Kangas, Olli; Manderbacka, Kristiina; Mattila-Wiro, Päivi; Niemelä, Mikko & Vuorenkoski, Lauri 2010. Hyvinvoinnin turvaamisen rajat – näköaloja talouskriisiin ja hyvinvointivaltion kehitykseen Suomessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2006. Turvaverkko vai trampoliini – sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.

- Iivari, Juhani & Karjalainen, Jouko 1999. Diakonian köyhät. Epävirallinen apu perusturvan paikkaajana. Stakes Raportteja 235. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ilmonen, Kaj & Jokinen, Kimmo 2002. Luottamus modernissa maailmassa. SoPhi 60. Jyväskylä: Korpiljyvä Kustannus Oy.
- Isoherranen, Kaarina 2006. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Isoherranen, Kaarina; Rekola, Leena & Nurminen, Raija 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Jolkkonen, Jari. Diakonian tehtävä ja virka. Kari Latvuksen tutkimuksen arviointia. Artikkelit aikakauskirjassa Diakonian tutkimus 2/2008. Helsinki: Nordmanin kirjapaino.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Juhila, Kirsi; Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene 2002. Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä. Paino Kopiljyvä Oy.
- Juntunen, Elina & Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki 2006. Viimeisellä luukulla, tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Helsinki. Hakapaino Oy.
- Kallunki, Valdemar 2010. Yhteisön ja yhteiskunnan ehdoilla. Seurakuntien ja kuntien yhteistyö vuorovaikutuksen näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Tohtorin väitös tutkimus.
- Kirkkoon_kuuluvuus_hiippakunnittain_ja_seurakunnittain vuonna 2009.
www.sakasti.evl.fi/nsf/sp?open&cid=Content3D45B8
- Kivilaakso, Tuovi 2009. Opettaja. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpää. Luento 30.9.2009.
- Kunta ja kunnan tehtävät. www.wikipedia.fi
- Kuntaliitto. Mäntyharjun kunnan väestöennuste.
http://hosted.kuntaliitto.fi/skriptit/tilastot/kuntakortti2.asp. Viitattu 3.9.2010.
- Kuopion yliopisto. Väitöskirja Lea Rättyä. www.uku.fi/vaitokset/2009. Viitattu 27.8.2010.
- Mannermaa, Tuomo 1995. Kaksi rakkautta. Johdatus Lutherin uskonmaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Metsänen, Raija 1997. Onko diakonia tasavertainen yhteistyökumppani?. Diakonia muut-
tosvoimana. Diakonian vuosikirja 1996–1997. Helsinki:. Hakapaino Oy.
- Mäntyharjun kunnan hallinnollisia päätöksiä ja johtosääntöjä.
[www.mantylharju.fi/tiedostot/saannot_ ja_ ohjeet/Perusturvan%20palvelualuee
n%20johtosaanto.pdf](http://www.mantylharju.fi/tiedostot/saannot_ ja_ ohjeet/Perusturvan%20palvelualuee
n%20johtosaanto.pdf). Viitattu 27.8.2010.
- Mäntyharjun kunta. Yleistietoa kunnasta. www.mantylharju.fi/mantylharju-info. Viitattu
13.6.2010.
- Peju, Marja; Syrjälä, Anna-Kaisa; Tuomela, Teija 2002. Yksintyöskentelevän diakonia-
työntekijän työssä jaksamiseen vaikuttavat voimavarat. Diakonia-
ammattikorkeakoulu. DIAK Itä, Pieksämäki. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja
kasvatusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Pessi, Anne Birgitta 2009. Diakonia eilen, tänään, huomenna. Diakonian tutkimus 1/2009.
Helsinki: Nordmanin kirjapaino.
- Sipilä, Jorma 1996. Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.
- Sorsa, Minna 2002. Asiakaslähtöisyys sosiaali- ja terveyspalveluissa. Pro gradu –tutkielma.
Tampereen yliopisto, hoitotieteen laitos.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan
teemavuosi 2010. www.stm.fi/kansainvliset_asiat/eu/teemavuosi_2010. Vii-
tattu 15.10.2010.
- Taskula, Tuula 1997. Seurakuntien ja kuntien yhteistyö. Diakonia muut-
tosvoimana. Dia-
konian vuosikirja 1996-1997. Helsinki:. Hakapaino Oy.
- Toimeentulotukea koskevia tilastoja.
[www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Sosiaalipalvelut/Toimeentulotuki/vuositila
sto.htm](http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Sosiaalipalvelut/Toimeentulotuki/vuositila
sto.htm)
- Tuote ja tieto. Tuotteiden tutkimus ja kehittäminen. Tutkimusmetode-
ja.www2.uiah.fi/projects/metodi/062.htm#vaphav. Viitattu 22.10.2010.
- Valtion säädöstietopankki. Sosiaalityötä koskeva lainsäädäntö. www.finlex.fi. Viitattu
23.7.2010.

Liite 1

Tutkimuslupa-anomus

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa ylempää sosiaalianammattikorkeakoulututkintoa. Teen opintoihini liittyen opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on kartoittaa Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön yhteistyötä, kehittää sitä ja laatia yhteistyön toimintamalli. Opinnäytetyötä varten anon tutkimuslupaa. Tulen haastattelemaan kaikki sosiaali- ja diakoniatyötä tekevät henkilöt henkilökohtaisesti. Yksi haastattelu kestää noin tunnin. Pyrimme sopimaan työntekijöille parhaiten sopivan ajankohdan kevään ja alkukesän 2010 aikana. Alkusyksystä on tarkoitus järjestää yhteinen seminaari, jossa luodaan haastattelujen pohjalta nousseiden ajatusten perusteella yhteistointamalli.

Pyydän Teiltä esimiehenä lupaa tutkimushaastattelun tekemiseen ja seminaarin järjestämiseen.

Ystävällisin terveisin Teija Tuomela

Liite 2

Teemahaastattelun teemoja

Taustatiedot: ikä, koulutus, työkokemus alalla yleensä ja nykyisessä tehtävässä?

Mitä kuuluu nykyiseen työhösi?

Kokemuksesi yhteistyöstä sosiaali- ja diakoniatyön välillä?

Millaisena näet sosiaali/diakoniatyöntekijän auttamisen kentällä?

Millaisissa työtilanteissa toivoisit olevan yhteistyötä omalla kohdallasi ja asiakkaiden kohdalla?

Millaisissa työtilanteissa yhteistyö ei mielestäsi ole mahdollista?

Miten haluaisit kehittää yhteistyötä?

Mitä muuta haluaisit sanoa?

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖYHTEISTYÖSTÄ

Liite 3

1. Toimeksiantaja	Virasto/laitos/yksikkö Mäntyharjun kunta/perusturva	Yhteyshenkilö ja työelämäohjaaja Tapio Valkama
	Lähiosoite PL 76 52701 Mäntyharju	Puh. 040 7793319
		S-posti tapio.valkama@mantyharju.fi
2. Opiskelija	Sukunimi Tuomela	Etunimet Teija Birgitta
	Lähiosoite Kompantie 4-6	Puh. / s-posti teija.tuomela@evl.fi
	Diakin yksikkö Pieksämäki	
	Tutkintonimike, johon tähtää Sosiaaliala, ylempi (AMK)	Opinnäytteen nimi Yhteinen hyvä – yhteinen asia. Yhteistyön kehittäminen Mäntyharjun kunnan ja Män- tyharjun seurakunnan diakoniatyön välillä
	Työn ohjaaja Diakissa Seppo Karppinen	
3. Tutkimustehtävä	Opinnäyte suoritetaan tämän sopimuksen liitteenä olevan suunnitelman mahdollisen tutkimusluvan mukaisesti. Opiskelijalla on oikeus tehdä aineistosta opinnäyte ja julkaista työn valmistuttua opinnäytteessä esitetyistä tiedoista artikkeleita.	
4. Opiskelija sitoutuu	<ul style="list-style-type: none"> - vaitiolovelvollisuuteen - käyttämään toimeksiantajalta saamaansa aineistoa vain edellä mainittuun tarkoitukseen - olemaan luovuttamatta ja julkaisematta aineistosta yksilöityjä tai yksilöitävissä olevia tietoja. - toimittamaan valmiin opinnäytetyö toimeksiantajalle ja mahdollisuuksien mukaan esittelemään opinnäytetyön tuloksia toimeksiantajalle Tämä sitoumus on voimassa opinnäytteen valmistuttuakin.	

5. Toimeksiantaja sitoutuu	<ul style="list-style-type: none"> - mahdollistamaan aineiston hankinnan - sitoutuu opastamaan opinnäytteeseen liittyvissä ammatillisissa kysymyksissä - maksamaan opinnäytteestä aiheutuvia kustannuksia mahdollisen erillisen sopimuksen mukaisesti
6. Opinnäytesopimuksen purkaminen	<p>Toimeksiantaja voi purkaa opinnäytesopimuksen, mikäli opinnäytetyö keskeytyy opiskelijasta johtuvasta syystä. Opiskelija voi purkaa sopimuksen, mikäli opinnäytetyön tekeminen on mahdotonta aineiston saannin ehtyessä tai muusta pakottavasta syystä. Jos opinnäytesopimus purkautuu, opinnäyteaineisto palautetaan toimeksiantajalle</p>
<p>Tätä sopimusta on tehty kolme samansisältöistä kappaletta, yksi toimeksiantajalle, yksi opiskelijalle ja yksi Diakonia-ammattikorkeakoululle.</p>	
<p>kuun p:nä 200</p>	
Toimeksiantajan edustaja:	Opiskelija:
Liitteet	lkm. ja otsakkeet